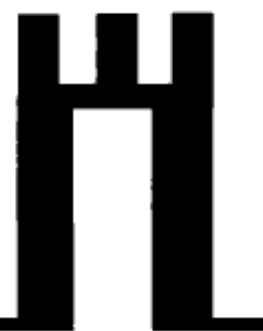

hláská

ročník IX, 1998, č.1

Zaniklá tvrz v Libouši

Jiří Úlovec

Vesnice Libouš se v minulosti rozkládala asi 8,5 kilometru jihojihozápadně od Chomutova mezi Březnem a Čachovicemi. Během vývoje se několikrát stala centrem samostatného šlechtického statku s panským sídlem - tvrzí. Vzhledem k tomu, že ve druhé polovině sedmdesátých let zanikla, nebyla jí literaturou věnována náležitá pozornost.

První dosud známá zmínka o Libouši pochází z roku 1368, kdy část vsi vlastnil Radim z Mlýnec. Dne 16. července zmíněného roku pak věnoval ke kostelu svatého Václava v nedalekých Čachovicích roční plat ve výši půl kopy českých grošů a desátek "ze svého majetku a pozemků ve vsi Libouši", který měl plynout "z poplužního dvora a porostlin v řečené vsi Libouši".¹⁾

Jak je výše uvedeno, předpokládáme, že Libouš byl již v šedesátých letech rozdělen na několik majetkových dílů, přestože první zpráva o něm zmiňuje výslovně pouze majitele jednoho. Soudíme tak na základě dalších zmínek z osmdesátých let. 4. června roku 1386 přivěsili svou pečeť na list města Žatce "vladykové Pavel z Libouše a Přibek z Byšic",²⁾ v roce 1387 je připomínán s predikátem "z Libouše" Litolt starší z Porten³⁾ a konečně roku 1388 prameny zmiňují dokonce dva majitele, totiž Ješka z Libouše a jakéhoši Stibora.⁴⁾ Řečený Ješek dne 3. května vyznal, že svůj majetek v Libouši, totiž "poplužní dvůr, osm poddanských dvorů, celou svoji část vsi s polmi, loukami" a dalším příslušenstvím kromě toho, co patřilo zmíněnému Stiborovi, prodal své manželce Kačce za 100 kop českých grošů k jejímu věnu, zapsanému na téže vsi.⁵⁾

Situace v majetkových vztazích ke vsi tak koncem 14. století definitivně nabyla charakteru roztržité držby. Z výše citovaných zmínek lze soudit, že její významnou část s poplužním dvorem vlastnil Ješek, ovšem kdy ji získal či zdali je totožná s částí Libouše, která předtím patřila Radimovi z Mlýnec, není známo. Nepřehledná situace se však nezměnila ani počátkem 15. věku.

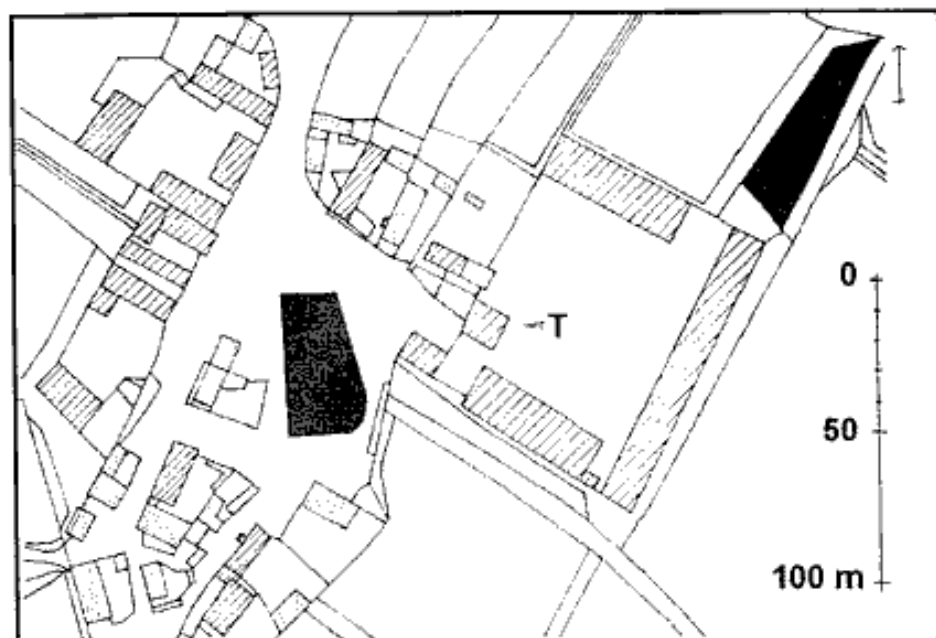
Ze známých majitelů si podržel část vsi Stibor. Protože však záhy po roce 1400 se mu podařilo získat vý-

znamné mašфовské zboží, ve smlouvě z roku 1408, kterou prodal svůj jiný majetek v Třebušicích Martinovi Pitrkaufovi ze Žatce, se psal již s predikátem "Stibor z Libouše neboli z Mašťova".⁶⁾ Vzhledem k těmto skutečnostem lze důvodně předpokládat, že jeho část vsi nebyla nikterak významná. Ostatně současně s ním drželi její jiný díl rovněž kadaňský měšťan Petr Wentler a Bětka z Libouše.⁷⁾ Stav ve druhé polovině 14. a počátkem 15. století byl tedy velmi nepřehledný. Vyjma dvou konkrétních zmínek o velikosti majetku z let 1368 a 1388 vlastně nevíme, co který majitel ve vsi vlastnil. Situace s výpovědní hodnotou pramenů se podstatně lepší až od druhé poloviny 15. století.

Neznámo přesně kdy získal liboušské zboží Václav Baštín. Nevíme ani, jakým způsobem je nabyt, nelze vyloučit, že je postupně skoupil od potomků dřívějších majitelů. Protože však zastával významné funkce při úřadu dvorských desek, je možné, že majetek odkoupil při některé vhodné příležitosti, snad přímo při svolání odumřelých zboží jako odumřelé léno. Tomu by totiž odpovídal následný vývoj.

Roku 1485, kdy zastával vysokou funkci vicesudího při úřadu dvorských desek, byl vtažen do sporu s jiným mocným mužem, Mikulášem Šlikem z Lažan na Nejdku a Falknově. Tehdy ho totiž pohnal před soud pro škody na jeho majetku v Libouši, když se svými muži "nočně všechnu ves vypálil a některé lidi zjmal, a ty s šesti koňmi vzal a vsadiv je v kládu, bil jim klíny za nohy ukrutně a je šacoval a tím ohněm velikú škodu učinil na stavení". Vzhledem k tomu, že utrpěnou škodu si vyčísil na vysokou částku 400 hřiven stříbra, je možné předpokládat zničení celé vsi i s tvrzí.⁸⁾ Václav poté nechal všechny následky nočního útoku odstranit a ves držel dál. Neznámo přesně kdy ji dal jako věno své dceři, provdané za Karla z Doubravy. Tito dva noví majitelé měli syna Jana. Počátkem 16. století pak vznikla v souvislosti s jejich vzájemným vztahem k Libouši nezvyklá situace.

Komplikaci způsobila zřejmě již první změna majitele statku: Veškerá literatura doposud uvádí, že někdy

Libouš, výřez z katastrální mapy vsi z roku 1842. Šrafovane značeny budovy z ne-spalného, tečkované budovy ze spalného materiálu, plně vodní plochy. Objekt tvrze v poplužním dvoře označen písmenem "T" (kresba autor)

před rokem 1500 došlo k předání Libouše Václavem Baštínem dceři. To ovšem není zcela přesné. Tehdy muselo dojít k něčemu jinému. Samotný Václav Baštín sice Libouš dceři předal, ovšem současně na statku vymínil nějaká práva jejímu manželovi Karlovi a jeho bratrovi Rackovi. Situace se pak ještě více zkomplikovala po narození Karlova syna Jana. Když se totiž roku 1501 Karel z Doubravy rozhodl, že Libouš prodá, opomněl na fakt, že statek byl odumřelým lénem a také, že jeho spolumajitelem byl jeho syn. Jan sice souhlasil s odprodejem statku, ovšem samozřejmě se nesmířil s tím, že otec mu nevyplatil odpovídající část získaných peněz, na něž měl nepominutelné právo. V září roku 1501 proto otce obvinil z dluhu 227 a půl kopy českých grošů, které si "bezprávně" přivlastnil za statek Libouš, na němž mu část náležela po jeho dědovi Václavovi Baštínovi, a pohnal ho před komorní soud.⁹⁷

To ovšem nebylo vše, neboť liboušské zboží patřilo mezi odumřelá léna. V praxi to znamenalo, že majitel takového zboží s ním nemohl volně disponovat bez příslušného povolení panovníka, kterému právo na veškeré odumřelé majetky náleželo. Není proto divu, že roku 1502 pohrozil král Vladislav oběma bratrům, Rackovi i Karlovi. Ti měli nakonec štěstí, že panovník se již roku 1498 vzdal svého odumřitého práva. V rozsudku sporu se proto nakonec objevilo konstatování, že Rack z Doubravy a jeho bratr Karel vložili Libouš novému majiteli bez práva, ale panovník jim jejich vinu promínil a vklad dodatečně potvrdil.¹⁰⁾

Novým majitelem, který Libouš roku 1501 koupil, se tehdy stal Felix z Fictumu na Novém Šumburce. Vzhledem k tomu, že vlastnil významnější majetky, především hrad Nový Šumburk a město Klášterec nad Ohří, místní sídlo rozhodně nevyužíval k bydlení. Když pak ještě ke všemu záhy po koupi Libouše, avšak ještě před rokem 1505 zemřel, převzali po něm veškerý majetek jeho dědicové, bratři Opl, Jiří Hanuš a Volf Jetřich.¹¹⁾

Bratři drželi všechna zboží včetně Libouše v nedělu. Roku 1514 se o ně ale rozdělili a jeden díl šumburského panství s příslušenstvím a liboušským statkem připadl Hanušovi.¹²⁾ Vzhledem k tomu, že rovněž Hanuš pak vlastnil majetky rozhodně významnější, Libouš zůstal na okraji jeho zájmu a v polovině dvacátých let došlo k jeho prodeji. Hanuš tehdy postoupil Volfovi Steinbachovi ze Steinbachu (či jak se jeho rodové jméno obvykle vyslovovalo, Štampachovi ze Štampachu), synovi zemřelého Linharta Steinbacha, svůj majetek, totiž "ves svou Libuš dědičně s platem, s lidmi osedlými a sirotky" kromě několika jmenovitě uvedených poddaných, to vše za 28 kop míšeňských grošů.¹³⁾ Již nízká cena zboží nás nenechává na pochy-

bách, jak významné pro své majitele bylo.

Volf ze Steinbachu byl prvním členem tohoto významného rodu, v jehož rukách Libouš poté byl až do počátku 17. století. Ženat byl s Alžbětou Doupovcovou z Doupova, dcerou Václava z Doupova. S ní žil na Libouši, který byl opět proměněn v rezidenční statek s tvrzi, a tady se jim narodilo celkem jedenáct dětí, totiž šest synů (Jan, Vilém, Linhart, Vavřinec, Erhart a Matyáš) a pět dcer (Markéta, Kateřina, Dorota, Anna a Voršila). Z nich se však dospělosti dočkalo jen několik.¹⁴⁾

Za Volfa žil na Libouši ještě jeden člen tohoto široce rozvětveného rodu, totiž jeho příbuzný Valentin Jiljí. Jeho osudy byly velice barvitě, takže není divu, že zaujaly leckterého současníka. Kronikář o něm zaznamenal následující pamět: "Léta Páně 1526. na den svatého Jana Křtitele u Mohuče když s císařem Tureckým vojnu vedl král Ludvík Uherský a Český, a v té vojně zahynul, zajat byl od pohanů Valentin Jiljí ze Štampachu, a do Turek zahrán, kdež přebýval dlouhý čas. Tam sobě vzal ženu Turkyni, s kterouž splodil potomky. Času pak příležitostného s velkým nebezpečenstvím svého zdraví utekl a navrátil se zase do Čech. Však nic méně rozmlouvajíce s přáteli svými plačtivě, na ženu svou Turkyni pro její velikou lásku, ctnost a věrnost, kterou k němu prokazovala, začasť vzpomínal. Potom se zase v Čechách oženil, a umřel na Libouši, mnohými ranami, kteréž na plecích a na čele měl, když proti pohanům bojoval, slavný. Pochován v kostele v Čachovicích v kraji Žateckém."¹⁵⁾

Vraťme se však k Volfovi ze Steinbachu. Jak již řečeno, žil stále na liboušské tvrzi. Jeho statek postihlo kolem léta 1544 neštěstí neznámého původu. V dochovaném zbytku berního rejstříku z tohoto roku je totiž poznamenáno, že "Volf Štampach jest mu shořelo, nepříznal se" (tj. k berni).¹⁶⁾ Zápis tak postihl situaci, kdy mu pro zničení části majetku (nebo majetku celého?) byla prominuta část zemské berně. Jeho zboží však bylo jistě

Libouš, vstupní brána do bývalého poplužního dvora z konce 16. století. Stav v šedesátých letech (archiv ŠÚPP Ústí nad Labem, inv. č. 100.491)

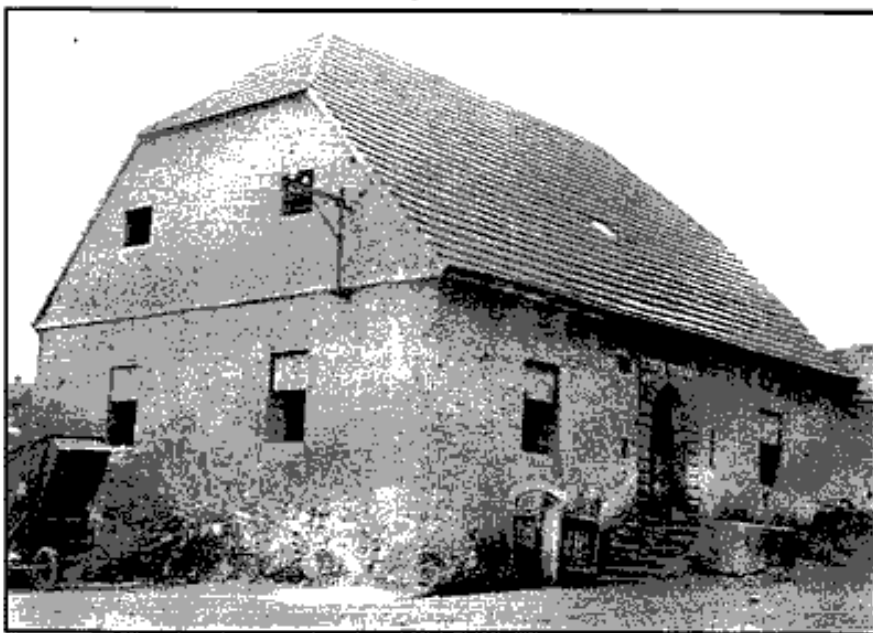
záhy zbaveno všech škod po požáru a on na něm dále žil až do smrti roku 1553. Poté byl pohřben v kostele svatého Václava v Čachovicích, v němž se dones dochoval jeho náhrobek.¹⁷⁾ Oproti němu jeho manželka Alžběta z Doupova žila po dalších čtyřicet let a zemřela až roku 1597. Pohřbena byla v kostele svatého Jakuba Většího v Kralupech u Chomutova, kde se rovněž dochoval náhrobek s tímto textem: "Léta Páně 1597, třináctého dne měsíce prosince usnula v Kristu Pánu urozená a ctná paní Alžběta z Doupova, manželka pana Volfa Štampacha z Štampachu a na Libouši a po něm pozůstalá vdova, kteréž Pán Bůh rač dáti lehké odpočinutí."¹⁸⁾ Volfa přečkali pouze dva synové, totiž Linhart a Matyáš, ostatní předčasně zemřeli. Zpočátku setrvali pod poručnictvím své matky. Ta proto byla uvedena roku 1557 jako Alžběta Štampachová z Doupova a v Libouši v odhadu majetku, který musela šlechta přiznat pro berní účely. Podle tohoto odhadu vlastnila majetek v ceně 500 kop a majetek poddaných za 403 kopy českých grošů, celkem tedy majetek za 903 kopy.¹⁹⁾

Neznámo kdy se oba synové podělili o otcovské zboží; Libouš připadl

staršímu Linhartovi, zatímco jeho bratr byl zřejmě vyplacen. Linhart zprvu držel nevelké zboží se sídelní tvrzí v Libouši, po níž se také psal. Bylo tomu tak např. roku 1577, kdy jako "Linhart z Štampachu v Libouši" byl uveden v seznamu rytířského stavu Žatecka pro účast na pohřbu českého krále Maxmiliána II.²⁰⁾

Linhart se však záhy projevil jako velmi dobrý hospodář. Nejenže mu zůstalo rodové liboušské zboží, ale postupně získal ještě statky Ahnikov, Felixburk, Hořenice, Hasištejn, Egerberk, Bytčice, Boleboř, Březno a Poláky. Tím se zařadil mezi nejbohatší šlechtice této části Čech. Dařilo se mu však rovněž v soukromém životě. Byl postupně dvakrát ženat, nejprve s Žofií, rozenou Šmohařovou z Hrochova, dcerou Brikciho Šmohaře, a po jejím úmrtí s Kateřinou, vdovou po Jaroslavovi Šmohařovi z Hrochova. Podobně jako jeho otec byl rovněž on obdařen množstvím potomků. Zatímco z prvního manželství měl syny Mikuláše, Volfa, Jana Reicharta, Bohuslava a Jaroslava a dcery Barborku a Alžbětu, ze druhého měl ještě osm synů a čtyři dcery, z nichž však osm dětí předčasně zemřelo.²¹⁾

Jak již řečeno, domohl se Linhart poměrně značného majetku, takže současníky byl považován za zámožného člověka. Jeho postupné nabývání majetku je možno sledovat dobře za pomoci písemných pramenů. V roce 1572 vlastnil stále ještě jen rodové liboušské zboží; z tohoto důvodu byl v tituláři české šlechty veden jako "Linhart Sstampach z Sstampachu a na Libussy".²²⁾ Kolem roku 1577 koupil od Bohuslava Felixe Hasištejnského z Lobkovic ahnikovské zboží, takže v odhadu majetku stavů Žateckého kraje z roku 1577²³⁾ a v dalším tituláři české šlechty z roku 1589²⁴⁾ se psal již s predikátem "na Hognsdorffu a Libaussi". Když pak roku 1596 odkoupil od paní Magdalény ze Salmu, manželky známého pana Ladislava staršího z Lobkovic, statky Felixburk a Poláky,²⁵⁾ držel v této části Čech značně velký pozemkový majetek. Protože kolem roku 1600 se domohl dalších zboží, přiznával roku 1603 berni ze 375 osedlých, šesti fár a dalšího majetku.²⁶⁾

Libouš, celkový pohled na tvrz ze dvora. Stav v šedesátých letech. Foto K. Slepíčka (uloženo v archivu AÚ AV Praha)

Linhart Steinbach získal poslední majetek ještě roku 1608 v několika vesnicích na Chomutovsku (Bystřice, Holetice).²⁷⁾ Zemřel zanedlouho poté ještě téhož roku. Jeho pozůstalí synové, Jan Reichart a Linhart, se rozdělili o otcovský majetek již následujícího léta 1609. Janovi zůstaly statky Poláky a Libouš. Příliš dlouho je však nadržel, protože roku 1615 je jeho syn Zdeslav připomínán jako sirotek.²⁸⁾ Ten pak v držení obou statků setrval až do roku 1629, kdy uzavřel smlouvu s Jindřichem Šlikem na Plané a za 95 000 zlatých rýnských mu prodal zboží Poláky a Hořenice a "tvrz Libauš s dvorem poplužním s poplužím, dvůr ve vsi Chotěnicích poplužní s poplužím, dvůr ve vsi Dolanech poplužní s poplužím" s dalšími příležitostmi.²⁹⁾

Vesnice od té doby přináležela k větším statkům či panstvím a samostatnosti již nenašla. Počátkem sedmdesátých let našeho století se ocitla v území bezprostředně ohroženém těžbou uhlí. Pro postup důlní činnosti v této oblasti byla nakonec vysídlena a odtěžena. Úředně zanikla k 1. lednu 1979.

Ve vesnici vznikla během historického vývoje pravděpodobně dvě panská sídla. Starší z nich existovalo zřejmě již po polovině 14. století a jeho majitelé na něm sídlili až do přelomu 14. a 15. věku. Pisemnými prameny však přímo uváděno není, ty zmiňují pouze poplužní dvůr. Na jeho skutečnou existenci soudíme vzhledem k analogiím z teritoria celých Čech a zvláště s přihlédnutím k predikátu majitelů vsi, pišcích se s přídomkem "z Libouše". Jeho polohu a stavební podobu ovšem neznáme.

Další vývoj Libouše je prakticky neznámý, neboť pisemnými prameny je zmiňován až od závěru 15. věku. Tehdy v něm rovněž stávalo panské sídlo, roku 1485 za útoku proti vsi zřejmě v neznámém rozsahu poškozené. Není však jasné, zdali se jednalo stále ještě o sídlo starých majitelů ze 14. století, či zda toto staré sídlo zaniklo a ve vsi bylo vybudováno sídlo nové. Pro nedostatek pramenů nelze na takovou otázku odpovědět.

Jisté je, že po době zhruba dvaceti let, kdy Libouš patřil Fictumům a tvořil pouhou součást většího majetku, nadešlo období vlády Steinbachů. Za nich byla tvrz ve vsi někdy v polovině dvacátých let 16. věku obnovena a sloužila jako panské sídlo členům rodu. Tehdy již stávala v poplužním dvoře ve východní části vsi. Za Linharta byla ve druhé polovině 16. století stavebně upravována, ovšem záhy, po prodeji Libouše Šlikům, ztratila rezidenční funkci a byla změněna v užitkovou budovu dvora.

Stavební podobu tvrze z počátku 16. století neznáme. Víme však, že někdy během druhé poloviny 16. věku došlo nejen k přestavbě tvrze, ale současně i poplužního dvora. Tvrz stávala při jeho západním nároží, v blízkosti ozdobné vstupní brány z konce 16. století, ještě nedávno zachované. Jednalo se o obdélnou budovu neznámé výšky, později v 17. či 18. století ještě upravovanou. Tehdy

Libouš, vstupní portál do tvrze. Stav v šedesátých letech (archiv ŠÚPP Ústí nad Labem, inv. č. 100.491)

byla zřejmě snesena patra a nad přízemím vztyčena polovalbová střeška. Z původního vybavení tvrze se dochoval především bosovaný pravoúhlý portál se vstupním otvorem, solidní manýristická práce. Z vlastní budovy tvrze stálo ještě nedávno přízemí neznámého vnitřního dělení s mohutnými obvodovými zdmi, podsklepený jednou valeně klenutou prostorou. Archeolog K. Slepíčka při průzkumu tvrze počátkem šedesátých let poznamenal, že sklep, tehdy zatopený vodou, měl obvodové zdivo silné až 2 metry.³⁰⁾

Tvrz zanikla před rokem 1979 i s vesnicí, bohužel bez podrobnějšího průzkumu. Z výše uvedeného je zřejmé, že se jednalo o poměrně mohutnou budovu, upravovanou naposledy ve druhé půli 16. století. Vzhledem k tomu, že její tehdejší majitel, Linhart ze Steinbachu, roku 1577 zakoupil ahníkovské zboží, je velmi pravděpodobné, že k úpravě liboušské tvrze došlo buďto před rokem 1577 nebo záhy po tomto datu v souvislosti s výstavbou ahníkovského renesančního sídla. V této podobě poté tvrz ve vsi přečkala téměř čtyři století, až byla zlikvidována. Dnes na její stavební podobu upomíná již jen několik fotografií.

Poznámky: 1) "... de bonis et agris meis in villa Libuss sita.. de curia et agricultura mea in villa Libuss predicta", viz Urkundenbuch der Stadt Saaz bis zum Jahre 1526. Ed. Schlesinger, L., Leipzig - Wien 1892, s. 35 - 36, č. 107. 2) "Paulo de Lybysse et Przybcone de Bysycz clientibus", tamtéž, s. 64 - 65, č. 159. 3) Tak Sedláček, A., Hrady, zámky a tvrže Království českého. Díl čtrnáctý, Litoměřicko a Žatecko. Praha 1923, s. 140. Citovaný pramen se bohužel nepodařilo ověřit. 4) "Jessko de Libusse", viz Reliquiaer tabularum terrae (dále RT). Ed. Emler, J. Svazek I. Praha 1870, s. 516. 5) Tamtéž. 6) "Stiborius de Libissie alias de Massczow", viz Urkundenbuch Saaz, c. d., s. 145, č. 318. 7) Bětka z Libouše tehdy pohnala Petra Wentlera k soudu snad právě kvůli liboušskému majetku. Viz RT 1, s. 74 - 75, č. 5, totéž Archiv český (dále AČ) 4, s. 534, č. 330. 8) Státní ústřední archiv (dále SÚA) - Desky dvorské (dále DD) 19, pag. 494. Totéž Desky dvorské Království českého. Díl VIII. Druhá kniha půhonná z let 1407 - 1530. Ed. Friedrich, G., Praha 1944, s. 523 - 525, č. 789. 9) Státní oblastní archiv Třeboň - Cizí rody II, sign. z Doubravy I. Edice viz AČ 16, s. 28 - 29, č. 53. 10) SÚA - DD 25, fol. C 7 - 7v. (= fol. 256 - 257). 11) Všichni tři jsou připomínáni v soupisu vojska v tzv. "slikovské" vojně z roku 1505. Srovnej AČ 6, s. 316 - 321, č. 53, zde s. 317. 12) SÚA - Desky zemské větší (dále DZV) 5, fol. G 21v. - 22v. 13) SÚA - DZV 46, fol. A 17v. - 18v., zápis z roku 1545. 14) Tak Paprocký, B.: Diadochos. Praha 1602. Část O stavu rytířském, s. 163 - 164. 15) Tamtéž, s. 155. 16) Viz Pešák, V.: Berní rejstříky z roku 1544 a 1620. Praha 1953, s. 37. 17) Tak Sommer, J. G.: Das Königreich Böhmen. Vierzehnter Band, Saazer Kreis. Praha 1846, s. 215, č. 4. A. Sedláček (Hrady, c. d., s. 140) sice tvrdí, že byl pohřben v Kralupích u Chomutova, to ovšem není pravda. 18) Tak zapsal Paprocký, B., c. d., s. 169. Tuto informaci potvrzuje rovněž J. G. Sommer (c. d., s. 183, u č. 5). 19) Placht, O.: Odhad majetku stavů království českého z r. 1557. In: Věstník královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-filologická, ročník 1947, č. IV. Praha 1950, s. 92, č. 3. 20) Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl 5., Praha 1887, s. 41. 21) Údaje u Paprockého, B., c. d., s. 164. 22) Černý, J.: Titulář stavů. Praha 1572, fol. Z 3. 23) Linhart Steinbach ze Steinbachu "v Libouši a Hagensdorfu" zaslal list s přiznáním, psaný

přímo v Ahníkové dne 28. září 1577. Viz Líva, V.: Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra RČS. v Praze. Díl I. 1527 - 1589. Praha 1937, s. 324. 24) Faulnar z Fonkenštejna, S.: Titulář. Praha 1589, fol. Dd 6. 25) SÚA - DZV 172, fol. O 25v. - 28v., zápis z roku 1598. 26) Marat, F.: Soupis poplatnictva 14 krajův království Českého z r. 1603. In: Věstník královské české společnosti nauk, třída filosoficko - historicko - jazykozpytná, ročník 1898. Praha 1899, s. 68. 27) SÚA - DZV 133, fol. M 27 - 28v. 28) V soupisu berníků z roku 1615 je uveden "statek sirotčí Zdeslava Stampacha". Viz Sedláček, A.: Rozvržení sbírek a berní r. 1615. In: Abhandlungen der königl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften vom Jahre 1869. Prag 1870, s. 61, č. 49. 29) SÚA - DZV 143, fol. J 5v. - 6v. 30) Kabát, J. - Slepíčka, K.: Archeologický terénní průzkum severočeského kraje 1960 - 1963, s. 95. Rukopis uložen v ArÚ AV pod čj. 6858/63.

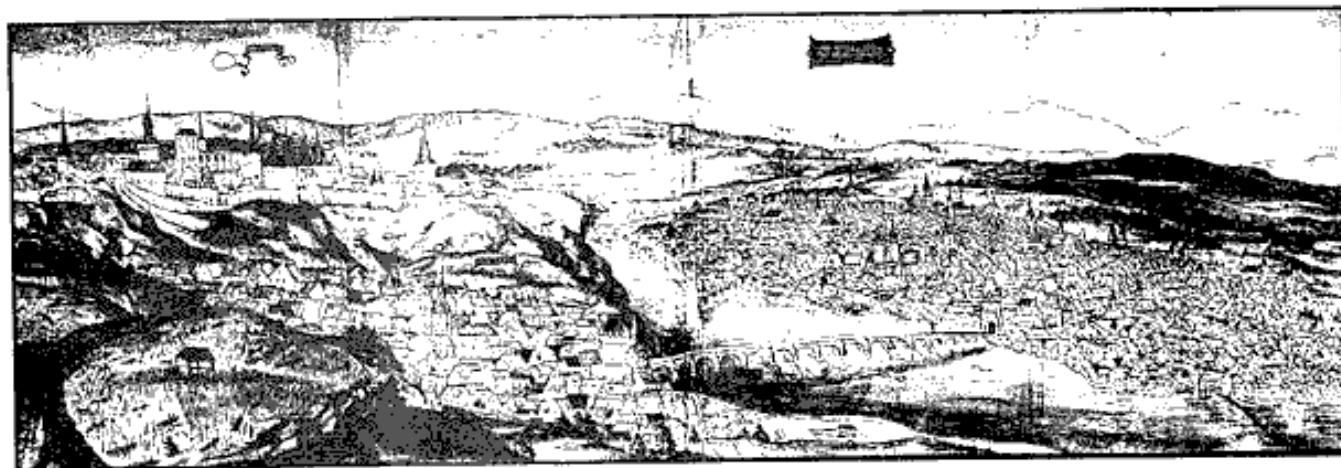
Další použitá literatura: Binterová, Z.: Zaniklé obce Chomutovska. II. díl. V povodí Lužického a Prunéřovského potoka. Chomutov 1995, s. 15 - 18; Crusius, C. Topographisches Post-Lexicon aller Ortschaften der k. k. Erbländer. Des ersten Theils, welcher Böhmen, Mähren und Schlesien in sich enthält, erster Band, von A bis Z. Wien 1798, s. 831; Heber, F. A.: Burgen, Vesten und Bergschlößer. Praha 1849, s. 159, pozn. 82; Kolektiv: Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Svazek 3, Severní Čechy. Praha 1984, s. 279; Kotyška, V.: Úplný mistopisný slovník Království českého. Praha s. d. (1895), s. 729; Lorber, J.: Zeměpisná vlastní jména Chomutovska a Kadaňska. I. Místopis (stav k 1.1. 1992). Chomutov 1994, s. 103; Nováková, B. a kolektiv: Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla A-M. Praha 1991, s. 509; Orth, J. - Sládek, F.: Topograficko - statistický slovník Čech. Praha 1870, s. 375; Profous, A.: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Svazek 2, Praha 1949, s. 601. Schaller, J. Topographie des Königreichs Böhmen. Siebenter Theil, Saazer Kreis. Praha a Vídeň 1787, s. 165, č. 33 (panství Prunéřov); Sommer, J. G.: Das Königreich Böhmen. Vierzehnter Band, Saazer Kreis. Praha 1846, s. 186, č. 21; Watterich von Watterichsburg, F. C.: Handwörterbuch der Landeskunde des Königreichs Böhmen. Praha 1845, s. 840.

Málo známé vyobrazení Pražského hradu

Jiří Jindřich

Toto vyobrazení pochází z grafické sbírky univerzitní knihovny ve Würzburgu.¹⁾ Je součástí svazku, který je zde uložen pod signaturou Delin VI. Svazek veliký 38 x 49 cm pochází, stejně jako většina grafické sbírky, ze sekularizovaného majetku cistersiáckého opatství v Ebrachu ve Francii. Obsahuje krajinomalby, které vytvořil neznámý umělec z 1. poloviny 16. století a zachytil v nich pomocí lavírovaných perokreseb dojmy z cesty, jež vedla přes Německo a Čechy až do Polska.

Podrobný popis svazku a měst v něm zobrazených byl nyní publikován v Průzkumech památek II/1996.²⁾ Jeho název je Reisenalbum Pfalzgraf Ottheiurichs von seinem Zug nach Krakau 1536/1537. Je zde uveden seznam vyobrazených míst, z českých měst jsou uvedeny Plzeň, Náchod, Bor u Tachova, Beroun, Stříbro, Nový Bydžov, Jaroměř, Praha a možná Nymburk. V článku jsou reprodukovány a podrobným rozbořením opatřeny kresby Náchodu, Berouna, Stříbra, Nového Bydžova a Jaroměře.

Datování je upřesněno mezi roky 1538 (zasažení Černé věže Pražského hradu bleskem) a 1526 (dokončení štítů radnice Nového Města pražského).

Povšimněme si nyní v Čechách dosud nepublikovaného vyobrazení Prahy. Veduta zobrazuje pohled na Prahu z oblíbeného stanoviště na východním svahu vrchu Petřín. Původní rozměry jsou cca 38 x 85 cm. Kresba je zajímavá svou barevností. Pod modrou oblohou jsou na obzoru nachově červené hory. Před nimi pak modrozeleň louky. Středem se vine kovově lesklá hladina Vltavy, v níž se zrcadlí oblouky Karlova mostu. Na pravém břehu je schematicky zobrazeno Staré Město s červenými střechami domů nad něž vyčnívají věže místních kostelů. Jen některé z nich lze identifikovat. Daleko podrobněji je zachycena zástavba na levém břehu. Budovy zde mají

rozlišnou krytinu střech, černé jsou břidlicové a červené patrně z pálených tašek. Domy Malé Strany mají vyobrazeny štíty, na kterých jsou k rozeznání atiky nebo trámy hrázděného zdiva. Dobře je poznat kostel sv. Mikuláše a sv. Tomáše. Zajímavá je věž s dlátkovou střechou vlevo od kostela sv. Mikuláše.

Pro nás je však nejzajímavější vyobrazení Pražského hradu. Na první pohled je jasné, že kresba pochází z období před požárem 2. června roku 1541, neboť Vladislavský sál je ještě zastřešen čtyřmi stanovými střechami. Dobře je také vidět tři dokončené dělové bašty jižního opevnění a barbakán na Opyši. Černá i stará Bílá věž mají vysoké jehlancovité střechy, stejně tak i věž bývalé jižní brány vedle Královského paláce a věž na západním předhradí. Hotové je rovněž pěti-

podlažní Ludvíkovo křídlo dokončené roku 1509. Věž katedrály je provizorně zastřešena.

Pohled na Prahu je zajímavým doplňkem ikonografie, představujícím Pražský hrad v jeho pozdně gotické podobě a vyplňujícím místo mezi norimberským dřevofezem z roku 1493 a dřevorytem J. Kozla a M. Peterle z Annaberku z roku 1562.³⁾

Poznámky: 1) Mälzer Gottfried, Universitätsbibliothek Würzburg, Braunschweig 1983. 2) Ježek Martin, Česká města na fóliích Würzburgského alba I., Průzkumy památek II/1996. 3) Novotný Antonín, Ikonografie Prahy od konce XV. do polovice XIX. století, PA XXXVI, seš. 3 - 4; Wirth Zdeněk, Praha v obrazech pěti století, Praha 1972.

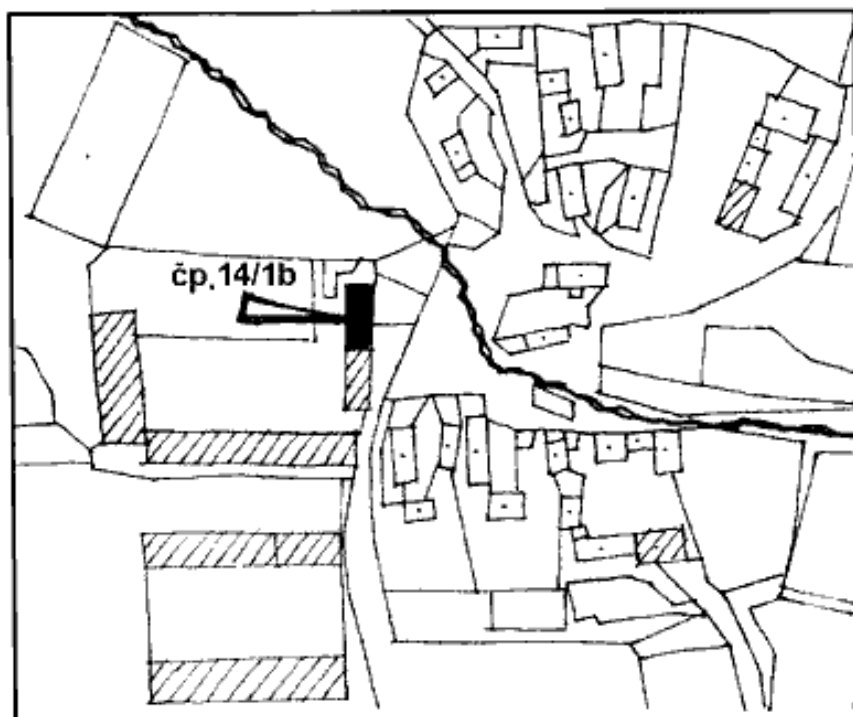
Panské sídlo v Budči

T. Karel

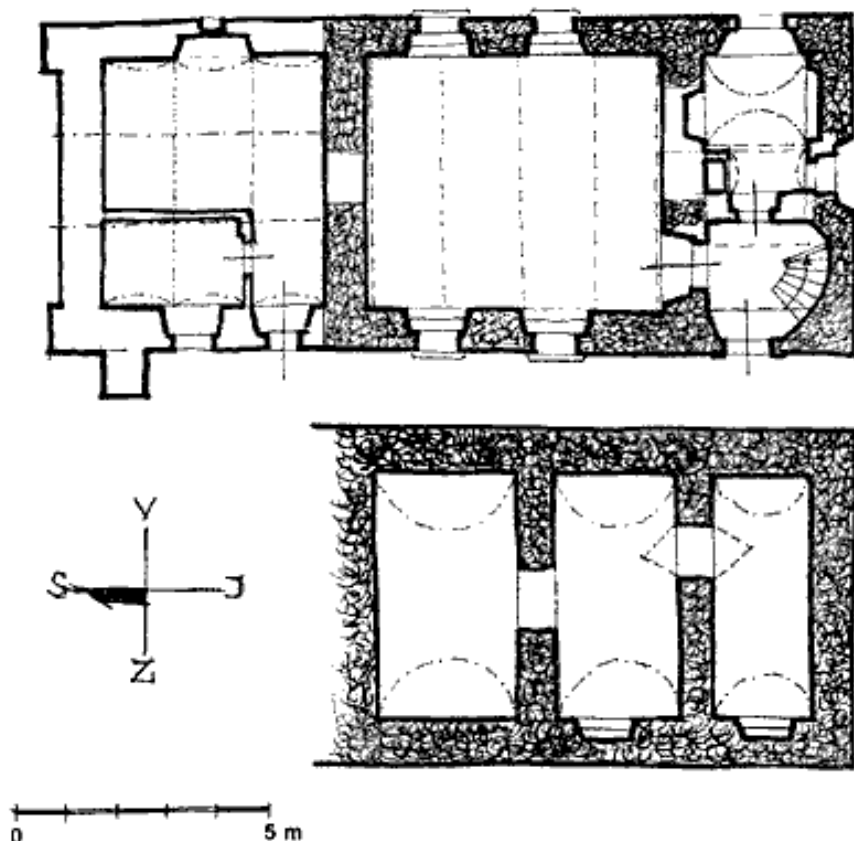
Ves Budeč v okrese Pízeň-sever je poprvé připomínána v papežské listině z roku 1273 jako součást statků premonstrátského kláštera v Teplé (RBM II, 334). Další zmínka je až z roku 1576, kdy byl klášter nucen prodat za 1510 kop miš. dvě vesnice "Budči a Hrozněvice" Adamovi Pernklovi ze Šenreitu na Podmoklech. Vsi se prodávaly jmenovitě pouze se "dvory kmetcimi" a dalšími hospodářskými záležitostmi (DZV 62 Q 29). Tehdy zde tedy byly pouze poddanské usedlosti. Snad ke konci století postoupil Adam vsi svému příbuznému Šebestiánovi, jehož další majetek neznáme. Tehdy snad pro zvýšení výnosu z malého panství zde založen hospodářský dvůr (s panským sídlem). Roku 1621 byl Šebestiánovi majetek konfiskován pro účast ve stavovském povstání. O majetek se přihlásil tepelský klášter, ale k zápisu do desek došlo až roku 1642. Dle svědectví důchodních účtů existoval stále ve vsi hospodářský dvůr. Tepelská vrchnost vlastnila ve vsi jen tento dvůr čp. 1 a za vsi stojící ovčín. V Budči měl úřad lesní kontrolor, uváděný od r. 1834. Dle katastrální mapy tvořily dvůr tři křídla, značená jako nespalná. Roku 1847 byly jižně od původního dvora vystavěny nové hospodářské budovy, sestávající ze dvou rovnoběžných křídel. Roku 1859 je obydlí polesného identifikováno do čp. 1b na východní - průčelní straně starého dvora. V tomto období (1848) byl objekt doplněn o přístavek a obnovena jeho střecha. Z roku 1888 pochází přehled domovních budov v Budči. Uvádí se zde kamenný hospodářský dvůr pod taškovou krytinou se třemi obytnými místnostmi a dále bez udání čísla kamenná hájovna pod šindelovou střechou, přízemní o jednom pokoji, 1 komoře, 1 kuchyni, s jednou stájí a sýpkou v dobrém stavu. V této podobě se objekt, ztotožnitelný s renesančním panským domem, dochoval do nedávné doby; v 80. letech byl demolován. Až na několik let zůstal objekt i se dvorem v majetku kláštera do vyvlastnění v roce 1945.

Díky provedenému stavebně historickému průzkumu před demolicí objektu máme k dispozici poměrně kvalitní dokumentaci. Hospodářský dvůr Šebestiána Pernklova byl situován na

západní straně návsi, do níž se obracel zmiňovanou obytnou budovou. Na základě tesařského vnočení na vstupním bosovaném renesančním portálu byl pravděpodobně s celým dvorem dostavěn roku 1602. Kromě tohoto křídla dochovaného v době průzkumu pouze ze severní poloviny oproti stavu z katastrální mapy, měl dvůr po obvodu čtvercového nádvoří další křídla na jihu a západě, existovala-li zástavba i na severní straně, zanikla před rokem 1839. Podle všeho nebyl dvůr nijak opevněn, předpokládat můžeme pouze ohradní zeď, navazující na obvod budov. V jádře renesanční obytná budova, sloužící později jako obydlí lesmistra, byla obdélná o rozměrech cca 16,2 x 7,25 m. Na severní straně byla empírová přístavba chléva. Renesanční jádro bylo jednotraktové, dvouprostorové, adaptované v empiru do tradičního schématu venkovského obytného domu vložení černé kuchyně do východní poloviny původně zřejmě průchozí síně v jižní části objektu. Pro účely článku se zaměříme na renesanční konstrukce. Jak již bylo řečeno, dochovaná renesanční část byla pouze dvouprostorová. V celém rozsahu byla podsklepena trojicí valeně zaklenutých místností, vzájemně propoje-

Budeč na mapě stabilního katastru z roku 1839. Černé označeno šipkou panské sídlo, šrafované nespalné (zděné) objekty

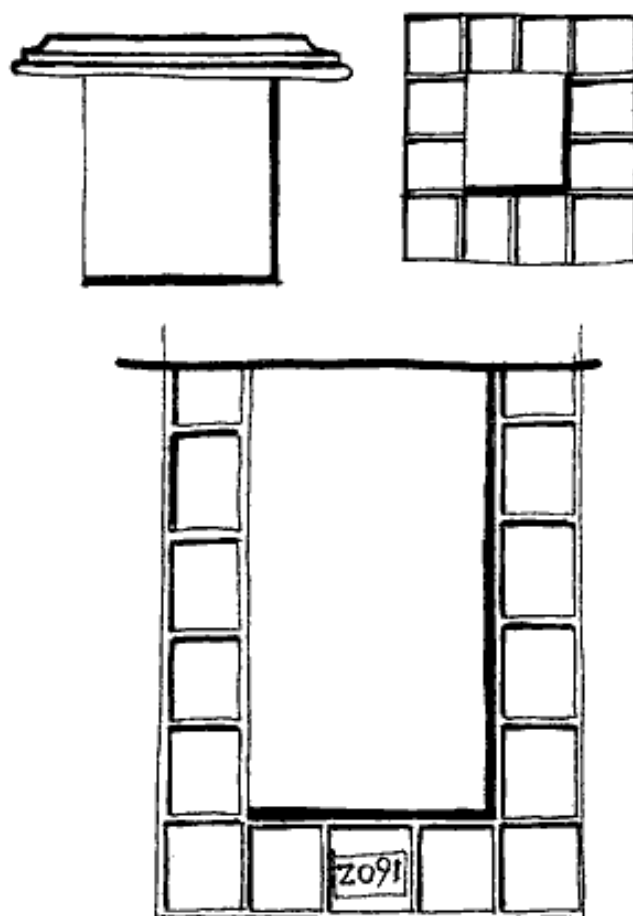
Budč - půdorys panského sídla. Nahoře přízemí, dole sklep

ných zhruba v ose vstupy. Poměrně úzká síň, přístupná ze dvora zmíněným bosovaným portálem, byla nověji zastropena. Široká nika s novějším oknem na protilehlé straně dávala tušit, že původně byla síň průchozí i od návsi. Ve středu síně byly druhotně zazděny protilehle umístěné vstupy do vedlejších místností. Severně od síně umístěná světnice byla po obou podélných stranách osvětlena dvěma okny dochovanými v podstatě v původních rozměrech i s kamennými podokenními římsami. Strop s prostřídáním záklopem, který mohl být původní, byl později obit prkny a omítnut. Ve štítové severní stěně byl zazděn otvor, který mohl být původním oknem. Nad ním osvětlovalo půdní prostor ve štítě okno s bosovaným kamenným ostěním, obdobným jako vstupní portál. Krov domu pocházel až z empírové přestavby, z původního stavu se však dochovaly oba štíty a kamenné konzoly, nesoucí po čtyřech na každé delší straně předsazenou okapovou vaznici.

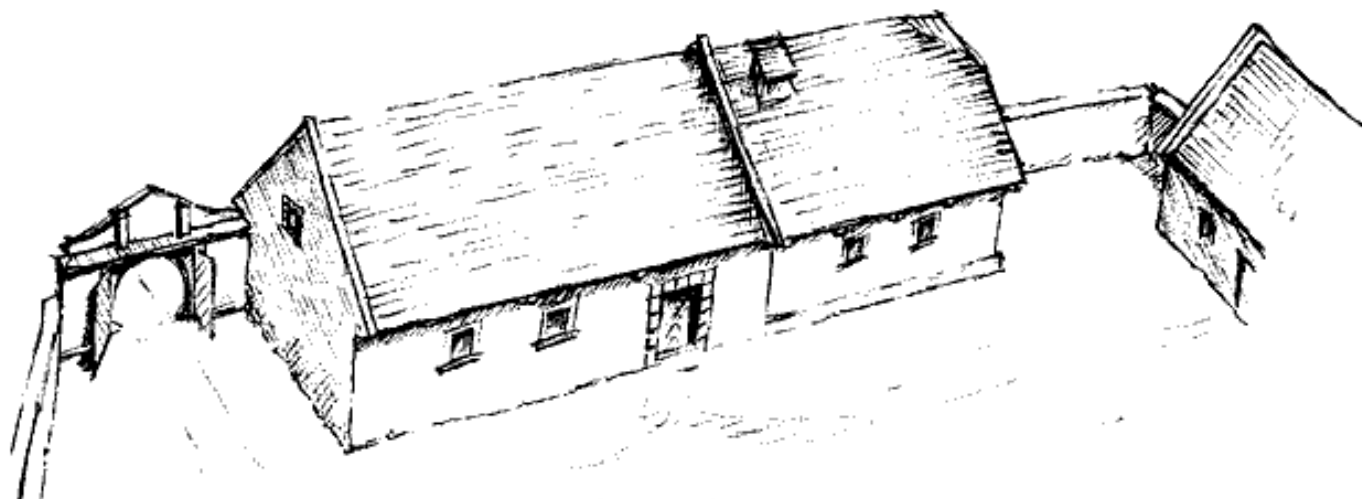
Vzhledem k interpretaci objektu je nejzajímavější druhý zazděný vstup ze síně k jihu, využitý druhotně pro ústí pece. Přestože vnější nároží s kvádrou armaturou vylučovalo možnost násilného odbourání jižní části objektu, je nutno vzhledem ke zmíněnému otvoru a dalším, funkčně-dispozičním okolnostem původní pokračování objektu jižním směrem důvodně předpokládat. Vzhledem k "čistotě" nároží mohla být jižní část přistavěna o něco později s vědomím celkové koncepce, pak bychom čekali alespoň ponechání šmorcen ve zdivu. Druhou možností je, že původní renesanční koncepce s takovýmto rozsahem domu nepočítala a na katastrálním plánu zachycená jižní část objektu (identifikovatelná dle

výše uvedeného popisu jako komora a stáj) je až barokního nebo ještě mladšího původu. Pak je však otázkou, k čemu tak nákladně kamenníky vybavená budova s tak minimální prostorovou skladbou mohla původně sloužit.

Je tu ještě třetí a čtvrtá možnost. Jednak mohla být jižní část objektu staršího původu a popisovaný dům byl k ní přistavěn. Tato část mohla být původním obytným a sídelním objektem (i provizorním) Šebestiánova dvora. Čtvrtá možnost vychází z analogií s některými objekty lidového stavitelství. V této kultuře (ale nejen v ní) bylo běžné kombinování materiálů. Setkáváme se se zděnými síněmi a komorami, často i klenutými, a navazujícími roubenými světnicemi. Takto mohl vypadat i původní renesanční panský obytný (a sídelní) dům v Budči. Jižní část byla roubená z důvodů zajištění tepelné pohody a pravděpodobně v silné omazávce, z vnějšího pohledu zcelující celou stavbu. Nevyřešenou otázkou zůstává podoba

Stavební detaily panského sídla. Nahoře vstupní portál, dole okénko ve štítu a římsa okna v přízemí

Rekonstrukce panského sídla v Budčíně - pohled ze dvora

otopného zařízení a kuchyně. Mohla zde být kachlová kamna obsluhovaná nerozpoznanými prostupy ze síně. Kuchyně mohla být umístěna v jiném objektu ve dvoře.

V případě Budče se i přes některé nejasnosti setkáváme s velice instruktivním příkladem toho nejskromnějšího sídla drobného šlechtice, které nebylo ani tvrzí

a které přes určitou prostorovou skromnost bylo vybaveno kvalitní kamenickou produkcí a vyjadřovalo tak stavovskou příslušnost majitele.

Literatura: Lancinger L., Vajdiš J.: Budeč, čp. 14/1b stavebně historický průzkum, strojopis uložený v archivu Památkového ústavu v Plzni.

Archeologický výzkum hradu Osvračína

Zdeněk Procházka

Hrad Osvračín stával na strmém ostrohu v blízkosti stejnojmenné vsi položené 4 km jižně od Staňkova (okr. Domažlice). O jeho stavební podobě se donedávna vědělo jen velice málo. Ze starší literatury byl přejímán názor, který za hlavní objekt hradu považoval dávno zaniklou válcovou věž - bergfrit. Ten byl zakreslen také na nejstarším plánu lokality v devátém dílu Sedláčkových hradů.

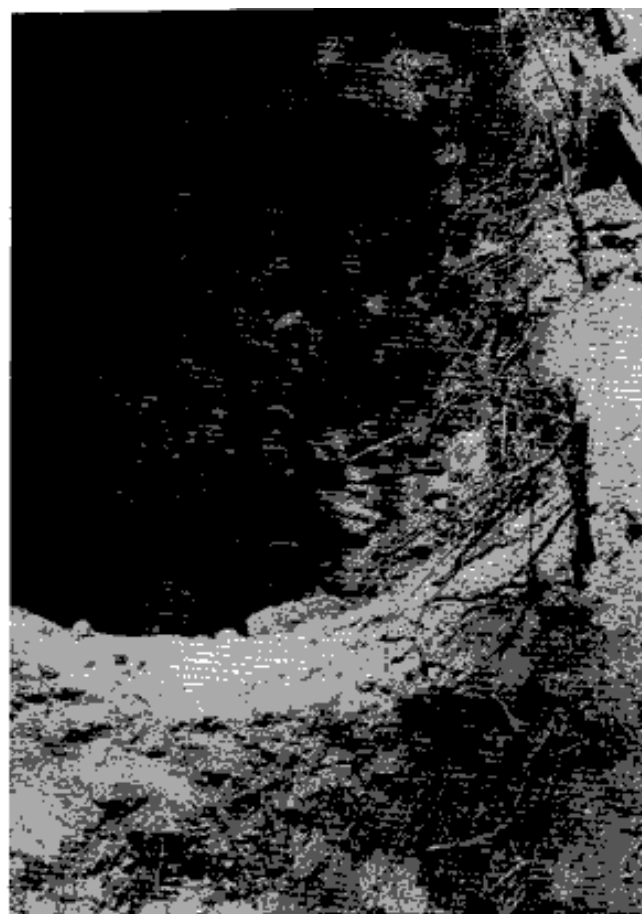
Cílem výzkumu, který na hradě proběhl ve 2. polovině měsíce srpna roku 1997, bylo alespoň částečně podhalit základní půdorysné schéma tohoto zapomenutého hradu. O bývalé zřícenině se všeobecně soudilo, že ji okolní sedláci rozebrali na stavební materiál. Plocha strmého návrší obklopeného příkopem, na kterém hrad stával, je dnes zcela rovná bez terénních reliktů. Předpokládali jsme, že budeme kopat v přebrané sutí a zbytky nalezených zdí budou sotva znatelné. Skutečnost se však opět značně lišila od představ našich i představ starších badatelů v oblasti české kastelologie.

První a největší ze sond označená I byla založena na akropoli hradního jádra, přibližně ve směru sever - jih. Těsně pod nízkým dnem bylo nutné zčásti rozebrat zřícenou zeď, která ležela ve vodorovné poloze a uzavírala přístup k mocným vrstvám destrukce, které se skládaly z lomového kamene a kvalitní vápenné malty. V části označené písmenem A byla v hloubce 160 cm zachycena zeď, která byla, jak se později ukázalo, vnitřním lícem zdíva mohutné obytné věže. V části sondy I

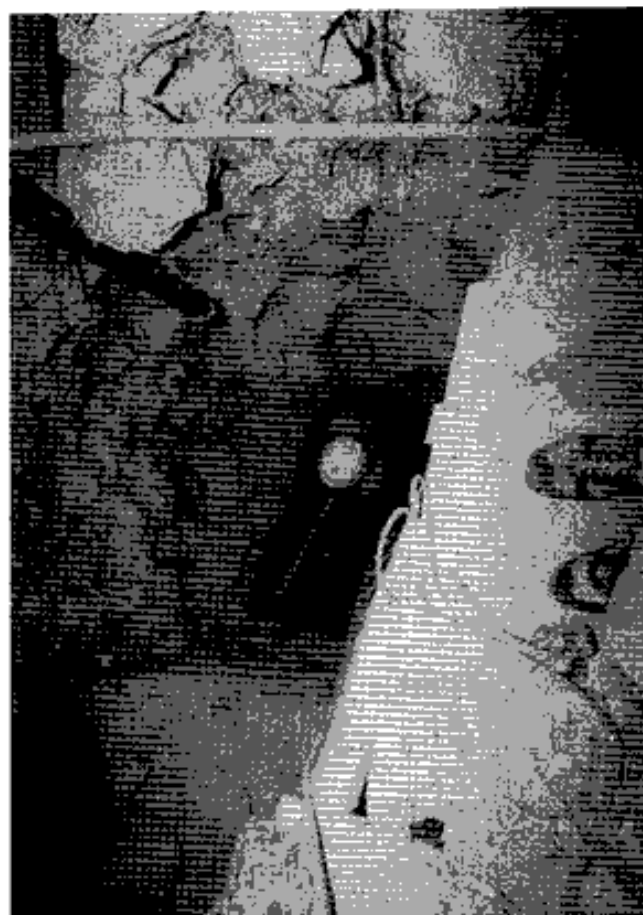
označené písmenem B byl odhalen líc protilehlé zdi donjonu, který dosahoval šířky 10 m. Obě části sondy (A, B) od sebe odděloval obrovitý vodorovně uložený fragment zdi s dobře dochovaným lícem viditelným na spodní straně bloku. V sondě I/B bylo přímo v prostoru výkopu odkryto střílnové okénko, které prostupovalo 230 cm silným zdívem. Jeho záklenek byl až na drobné poškození při vnitřním lici dobře zachován. Vnější líc zdíva s úzkým otvorem střílny odkryla sonda I/C. Vlevo nad okénkem byla odhalena porušená kapsa stropního trámu. Po vyčištění okénka postupovalo vyklízení sutí v prostoru sondy I/B. Teprve v hloubce 360 cm od horního okraje sondy byla zachycena vrstva spáleniště složená z malty a uhlíků. Na ni navazovala vrstva vypálené mazanice s otisky prken a vrstvy popela s kameny vypálenými žářem do červena. Nejnižší v hloubce 460 - 530 cm se nacházela vrstva černého popela a drobných uhlíků promísená kameny. Z technických důvodů nemohl výkop v hluboké a úzké sondě pokračovat. Je však velice pravděpodobné, že skalnaté podloží - podlaha suterénu či sklepa - bylo již nadosah. Jižní stěnu sondy tvořila zeď s oknem, která sestupovala až do hloubky 440 cm, zde navazovala na kolmo přitesanou skálu. Výška mezi dosaženým dnem sondy I/B a spodní stranou bývalého stropního trámu dosahovala 430 cm. Při omezené velikosti sondy nebylo možné rozeznat, zda odhalené torzo věže se skládalo ze dvou nižších podlaží nebo jedné vysoké prostory osvětlené štěrbinovým oknem.

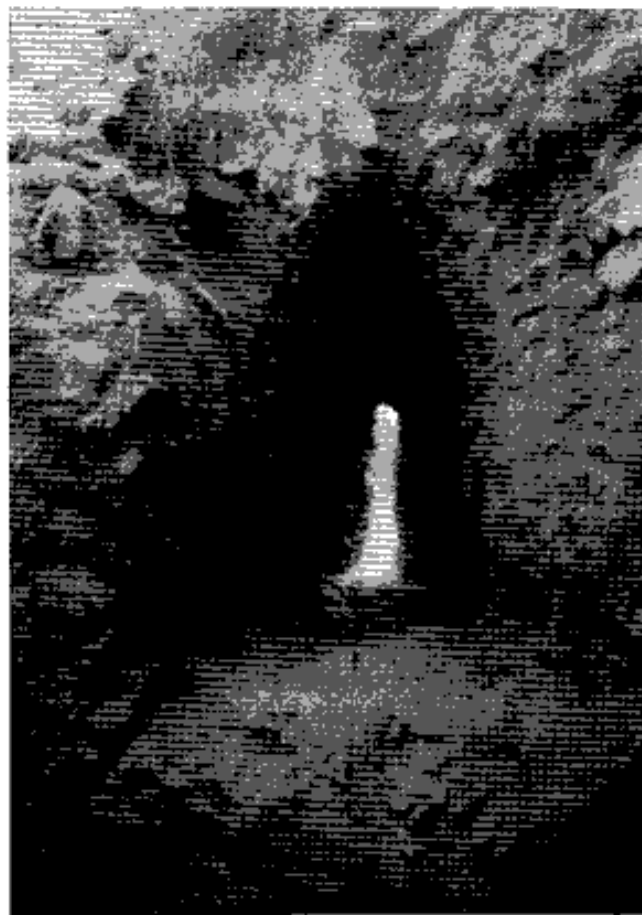
Pohled na sondu I/A,B

Okénko - vnější pohled

Sonda I/B v hloubce 520 cm

Okénko - pohled z interiéru

Sonda I/A

Nálezy z kulturních vrstev - spáleniště - byly nápadně chudé. Jednalo se pouze o 10 drobných keramických fragmentů. Jeden náležel nádobkovému kachli, další pokliče, čtyři dnům nádob, tři výdutím nádob, v jednom případě zdobené jednoduchým radélkem. Poslední ze zlomků pocházel z nádoby menšího průměru, jehož vnější stranu pokrývala tmavě hnědá glazura. Mimo keramiky byl v této vrstvě nalezen kovaný hřeb. Keramické zlomky lze řádově zařadit do 15. století.

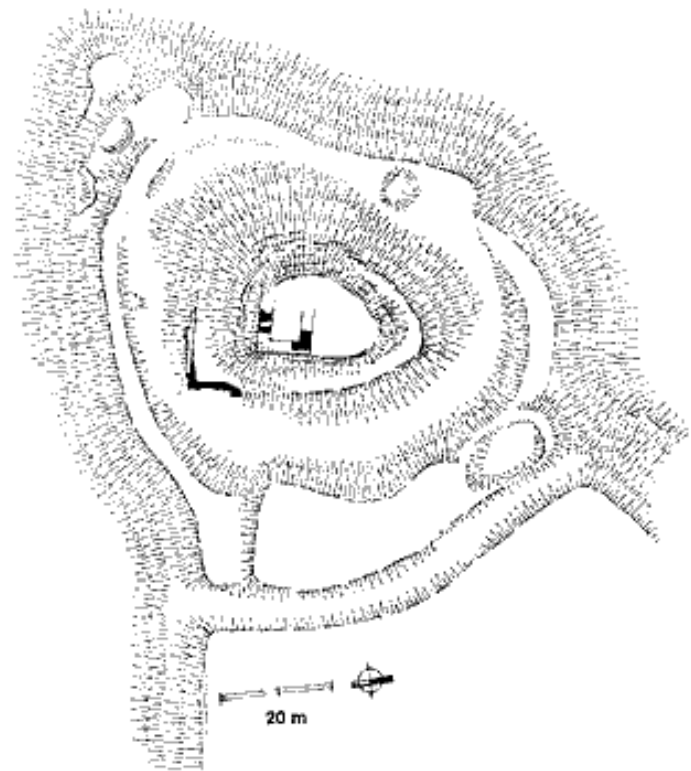
Vnitřní líc obytné věže byly viditelně sežehnuty požárem. Kámen i malta vykazovaly oproti vnějšímu lici výrazné zabarvení do červena. Mohutná zániková vrstva vypálené mazanice a žárem rozpadajících se kamenů hovoří o tom, že hrad zanikl mohutným požárem. Mnohatunové bloky destrukce vyplňující spolu se sutí vnitřní prostor věže dávají rovněž tušit, že celý objekt se záhy po požáru zřítíl. Nejpravděpodobnější se zdá hypotéza o úmyslné destrukci mohutných zdí a vypálení sídla při nepřátelském útoku.

Další drobné sondy označené II, III, IV a V nepřinesly již žádné závažnější zjištění. V sondě III vedené kolmo na východní stranu věže se jako v jediné ze sond objevilo skalnaté podloží. Je s podivem, že také zde byly nálezy jen velice sporadické. Mimo střepu dna nádoby, částí udidla, zlomku pantu a kovaného hřebu nebylo nalezeno v sondě o rozměrech 130 x 450 cm zhoľa nic. Sonda IV odhalila průběh obvodové hradby v jihovýchodním nároží.

Dějiny hradu jsou velice chudé. Mluví sice o jeho majitelích, ale k osudům vlastního sídla nepřinášejí žád-

né konkrétní doklady. Prvně se s predikátem z Osvračina setkáváme v roce 1289 u Zdislava, který byl předkem pozdějšího rozvětveného rodu, z něhož vynikli především Dobrohostové z Ronšperka. Po Zdislavových potomcích střídal hrad často majitele. Počátkem 15. století získali hrad Bohuše a Václav z Otěšic. Stejnomený syn Václava z Otěšic prodal v r. 1474 pustý hrad Půtovi z Rýzberka. Pro důležité období husitských válek nemáme o Osvračině žádné zprávy. Je pravděpodobné, že majitelé hradu položeného v těsné blízkosti rozlehlé državy pražských arcibiskupů v Horšovském Týně stáli na straně protihusitské. Spojovat proto vypálení a zboření hradu Osvračina s daty 1422 a 1431, ve kterých husité obléhali Horšovský Týn, je do značné míry pravděpodobné. Protože předpokládáme, že v roce 1998 bude výzkum Osvračina pokračovat, není zatím nutné předkládat ukvapené závěry.

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří se na fyzicky náročném výzkumu hradu podíleli a vyslovit přesvědčení, že sezóna 1998 bude stejně objevná a úspěšná jako sezóna 1997. Výzkum byl proveden ve spolupráci s ArÚ ČSAV Praha. Sondy byly ústavními geometry zaměřeny a fotogrammetricky zdokumentovány. Poté byl prostor sondy I/A a I/B uveden do původního stavu

Situace hradu Osvračina zaměřená autorem s doplněným donjonem odhaleným výzkumem v r. 1997

Tvrz ve Škodějově

Zdeněk Fišera

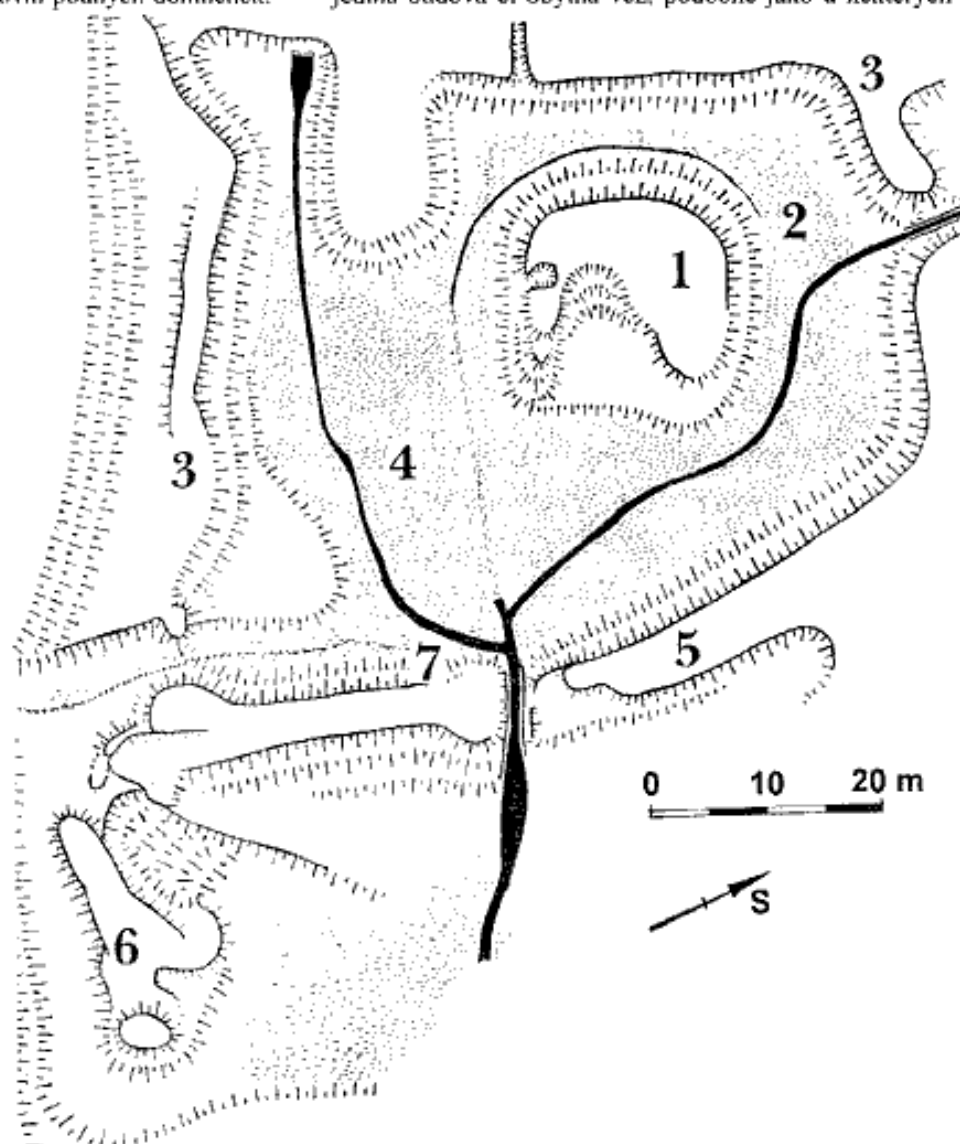
Do počtu méně známých středověkých sídel v severovýchodních Čechách patří i pozůstatky tvrze ve Škodějově. Tato lokalita se nachází 5 km severovýchodně od okresního města Semilův v oblasti jižního předhůří Jizerských hor. V západní části obce Škodějov je v místě nazývaném Rybníčiště zachováno vodní tvrziště, dnes kryté lesním porostem. V jeho východní blízkosti se dnes nachází čp. 4, vlastní lokalita leží na soukromých pozemcích.

Vznik Škodějova není písemně doložen. Podle pověsti měl zdejší hrádek založit loupeživý rytíř Škoda, jako loupežnické sídlo měl být i posléze zničen. Tato pověst se traduje mezi některými staršími obyvateli Škodějova. To ovšem zůstává na úrovni pouhých domněnek.

Okolní území jako majetek mocné rodiny Markvarticů připadlo od druhé poloviny 13. století roduvým liniím pánů z Lemberka a Valdštejna (Sedláček 1887, 240, 249; 1895, 295, 299 - 300). Pouze na severozápadě existovala do roku 1357 církevní država cisterciáckého kláštera Hradiště nad Jizerou (Kurka 1915, 306), složená ze vsí Bozkov, Jesenný, Roztoky. Nejpozději v této době vznikl drobný rytířský statek Škodějov. S ním je spojená i existence tvrze. Nejstarší zmínka o Škodějově je z roku 1388, kdy na zdejším majetku zemřel Příbeck, první doložený držitel (Friedrich 1921, 12). V říjnu roku 1406 žil Petr Šachovec ze Škodějova, jenž se měl v určitý den dostavit k arcibiskupskému soudu (Tadra 1899, 234). Když v roce 1437 zemřel Jan Kojata ze Zásady se svojí manželkou Kateřinou, císař Zikmund daroval zdejší odúmrt' Kašparovi Metedorovi ze Čtveřína (Friedrich 1941, 167), patrně příbuznému zesnulých. Ten však krátce nato prodal Škodějov Janovi z Mikovic, jenž současně získal sousední statek Sytový, dnes Dolní Sytová (Šimák 1900, 237). Škodějovská tvrz tímto spojením ztratila význam střediska panství a v průběhu dalších desetiletí patrně zanik-

la. Statek Sytový byl brzy připojen k Semilům, v 17. století byl Škodějov jako součást panství hradu Navarova připojen dělením k Jesennému (Sedláček 1895, 296 - 297) a od konce 18. století patřil znovu k Semilům (Profous - Svoboda 1957, 284).

Z někdejší tvrze se do dnešních časů zachoval zbytek vlastního staveniště a pozůstatky venkovního opevnění. Celkový charakter ukazuje na nevelikou vodní tvrz. Plošina tvrziště čtverhranného tvaru, případně kruhového se zaoblenými nárožními, je v průměru 18 metrů veliká. Jižní část je však viditelně z větší části snižená, k přemístění zeminy materiálu mohlo dojít patrně při rozšiřování hráze rybníka. Není vyloučeno, že na tvrzišti stávala jen jediná budova či obytná věž, podobně jako u některých

Tvrziště Škodějov. 1 - plošina vlastního tvrziště, 2 - příkop kolem tvrze, 3 - zbytky venkovních valů, 4 - rybník, 5 - násep rybníka, 6 - blíže neurčený terénní relikt, 7 - místo nálezu středověké šipky. Zaměření autor 1995.

jiných tvrzí. Ani terénní náznaky, ani lidová tradice nevykazují pozůstatky zdiva a lze tedy předpokládat, že někdejší zástavba byla pouze dřevěná. Kolem plošiny tvrze je dodnes zachován vodní příkop, dobře zřetelný na západní, severní a jižní straně. Je široký 6 - 12 metrů a na jeho venkovní straně se nacházel dnes již nezřetelný val. Na jižní straně plošiny je navazující, v současné době zrušený rybník, rozšiřující šířku vodního opevnění až na 20 metrů. Rozložení jeho vodních zdrojů vidlicovitě od severu a severozápadu ukazuje, že opevněná poloha tvrze z obranného hlediska využila tohoto soutoku, nad kterým vznikla. Rybník patrně existoval již jako součást původního vodního opevnění. Na jeho jihozápadní straně je proti svahu zachován menší zbytek valu. Dnešní hráz na východní straně, až 5 metrů široká, byla patrně až později upravovaná. Teprve nedávno byla přerušena novou výpustí rybníka uprostřed. Stará výpust' je částečně zřetelná na jihovýchodní straně. Zde se nacházejí nejisté terénní relikt, nevylučující možnost, že zde případně mohl existovat i objekt mlýna, možná i v době pozdější.

Hmotnou přítomnost tvrze dokládají nepočetné archeologické nálezy. V letech 1971 a 1973 (Stará 1992, 91) zde došlo k povrchovému sběru střešového materiálu pracovníky libereckého muzea. Potom v roce 1995 pokračovali v této činnosti členové Klubu přátel historie v Jilemnici a pan B. Koudelka zde našel hrot středověkého šípů. Celkově nepočetný soubor keramických zlomků cihlové barvy, zdobených radělkem nebo opatřených glazurou a středověký hrot však zatím nemohou přesněji státi této středověké vodní tvrzi datovat.

Prameny a literatura: Friedrich, G. (editor) 1921, 1941: Archiv český 31, 36. Praha; Kurka, J. 1915: Archidiakonáty. Praha; Profous, A. - Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách IV. Praha; Sedláček, A. 1887, 1895: Hrady, zámky a tvrze Království českého V, X. Praha; Stará, M. 1992: Archeologická sbírka Severočeského muzea v Liberci. Teplice; Šimák, J. V. 1900: Čechy XII (Severní Čechy). Praha; Tadra, F. (editor) 1899: Soudní akta konzistoře pražské V (1406 - 1407). Praha.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Hrad Krabotov?

Pozorný cestující vlakem z Plzně na České Budějovice si hned za Plzní, mezi Koterovem a Starým Plzencem, povšimne vlevo u trati mezi topoly stojící sochy. Socha svátce byla vyzdvížena v místě zbořeného barokního kostela sv. Blažeje, který byl na základě josefských reforem roku 1785 úředně uzavřen a r. 1799 byl spolu s domkem poustevníka prodán dvěma soukromým osobám. Stál ještě roku 1800, kdy se mládež střevovala kamením do kostelního zvonu.

Barokní kostel sv. Blažeje dalo postavit město Plzeň. Rozhodnutí o tom padlo r. 1698 a stavbou byl pověřen stavitel Jakub Auguston. Roku 1702 byl položen základní kámen. Dle původních plánů mělo jít o centrální stavbu ve formě dvojího kříže se čtyřmi vchody, osmi okny a třemi oltáři. Nedostatek prostředků asi nedovolil, aby byl kostel vybudován a vybaven podle zamýšlených plánů. Podle popisu z r. 1733 byl vystavěn z kamene, byl klenutý, pokrytý taškami s věžičkou uprostřed nad střechou, měl dva oltáře, na hlavním, ještě nenatřeném, byl obraz sv. Blažeje, druhý byl starobylý. Starý obraz sv. Blažeje visel v sakristii. Ještě v roce 1738 urgovala vdova po staviteli Augustonovi doplatek za práci na kostele.

Místo ke stavbě nového kostela nebylo vybráno náhodně. Předtím tu stál starý kostel stejného zasvěcení, z nějž asi pocházel výše zmíněný starobylý oltář a starý obraz sv. Blažeje. Nový kostel byl stavěn v místech stářím se hroující svatyně. Sidlil u něj ve svém domku poustevník, vlastně hlídač o samotě stojícího kostela (1 km západně od náměstí ve Starém Plzenci). Z kostelního záduší mival v 18. století poustevník Prokop pronajatu loučku, poličko a dvě tzv. "železné" krávy, při pouti a posvěcení prodával svíce, šenkovalo se tu pivo "v kuchyních". Připomínána je také "stará poustevníková" a v téměř věku byla v poustevníkově domě pořízena nová komora, nová kanna a střecha byla pokryta šindelem. Poustevník tu byl usazen již dávno před zbudováním nového kostela. Podle vyznání zlodějí Jana a Petra Mozolinů z r. 1599 přišli na křehov, kostel sv. Blažeje hlavatkou otevřeli, skobu vytáhli, vzali svíce a kříž a poustevníkově košili, cejchu, fěrtoch, ženské košile, mantlík, kabát, plátno, vydělané kůže, závoj a v krabičce český groš. U starého kostela tedy býval hřbitov, možná

ohrazený zdí. Snad tu pochovávali poddani města Plzně z blízkého Koterova. Patronát nad kostelem náležel městu Plzni, aniž je známo, jak jej získalo. Má se zato, že jej koupilo r. 1480 společně s plzeňskou rychtou, k níž náleželo hodně pozemků ve Starém Plzenci (r. 1450 také rybník pod sv. Blažejem). Blíže zpráv o kostele sv. Blažeje ze 14. - 16. století se nedostává.

V roce 1266 v souvislosti s rozpadem hradské soustavy daroval král Přemysl Otakar II. všem osm plzeňských (staroplzeňských) kostelů s příslušenstvím chotěšovskému klášteru. Mezi kostely je jmenován též kostel sv. Blažeje, ovšem s poznámkou, že leží mimo město. Roku 1272 či 1273 byl majetek chotěšovského kláštera potvrzen papežem. Zde je uveden kostel sv. Blažeje "in Craboccon" (v RBM; v CDB "Zrabozzon"). Opětná transformace tohoto zřejmě místního jména do češtiny činí badatelům potíže. V překladu papežského potvrzení z r. 1459 se mluví o kostele svatého Blažeje v Zrakofanech, v naší době se objevily výrazy Krabokov, Chrabotov či Krabotov.

Kostel sv. Blažeje stál na prostranné ostrožně (parc. č. 468), vymodelované na západě a východě roklemi drobných a již vyschlých vodotečí a na jihu omezené levobřežní nivou řeky Úslavy. Na severní straně vyběhá ostrožna z planiny svažující se k jihu. V roce 1920 - 1925 byly na staroplzeňském hradišti a také u sv. Blažeje provedeny asistentem kabinetu dějin umění při České univerzitě v Praze A. Friedlem rozsáhlé vykopávky. Roku 1921 byla na zmíněné ostrožně zjištěna loď původního románského kostela a v roce 1924 byly u sv. Blažeje zaměřeny základy věže. Sondy na sousedním poli parc. č. 471/1 přinesly tvrdě pálenou šedou keramiku zdobenou radělkem, patrně z 15. století. Na parcele 471/1 (a také na sousední parcele 471/7) byl proveden v roce 1975 povrchový sběr, který přinesl zlomkovou keramiku datovanou do druhé poloviny 13. století. Ve Friedlem získaném materiálu od sv. Blažeje, většinou novověké, jsou také střepy datovatelné do první poloviny 13. století. Sběr z roku 1983 provedený na poličku mezi sochou sv. Blažeje a železniční tratí přinesl keramiku 13. - 17. století.

Zdá se tedy, že ostrožna byla osídlena někdy v první polovině 13. věku, její okolí ve druhé půlce století. Badatelé se zamýšlejí, zda byl kostel farním ve vesnické osadě, nebo byl

součástí šlechtického dvorce a dospěli k pravděpodobnému závěru, že šlo o dvorec se vsí. Můžeme se hypoteticky pokusit nastínit vývoj této zajímavé lokality. V první polovině 13. století si tu nejspíše některý z úředníků plzeňského hradu (třeba Zbramir, v letech 1220 - 1224 soudce) vystavěl své soukromé sídlo. Jeho součástí byl i románský kostel. Můžeme ho nazývat dvorcem, opevněným dvorcem, kurii, ale vzhledem k ostrožní poloze spíše hradem přechodného typu. Vlastní palác, tak jako na správním hradišti Plzeňského kraje, byl zřejmě vystavěn ze dřeva. Zajímavá je zmínka o základech věže; bude nutné prověřit, nešlo-li o základy poustevnickova domu. Majitel dvorce či hradu snad zemřel bez potomků a jeho majetek připadl panovníkovi, který pak všechny kostely ve Staré Plzni a nejbližším okolí daroval chotěšovským premonstrátníkům. Za nich asi vzniklo v sousedství bývalého hradu, v okolí ostrožny, jakési hospodářství či osada a osídlení tu přeživalo snad do 15. věku. Před polovinou minulého století byla ve Starém Plzenci zachycena tradice, že u kostela sv. Blažeje býval "ústav" premonstrátů. Později u osamocenoého kostela se hřbitovem přebýval poustevník a konaly se tu poutě a slavilo posvěcení.

Předpokládaný hrad byl přirozeně chráněn na třech stranách strmě spadajícími stráněmi ostrožny, na jejichž hranách stačilo vztýčit dřevěnou palisádu. Čtvrtou, severní stranu, kterou je ostrožna napojena na mírně se svažující planinu, bylo nutné přetnout zemním opevněním. Právě touto partií však prochází těleso dráhy a terén tu byl významně stavbou železnice pozmeněn. Z poloviny 18. století se však dochovaly zprávy, že při vzbouření staroplzeňských sedláků proti šáhavské vrchnosti se povstanci proti povolnému vojsku chtěli bránit u sv. Blažeje na valech. Zdá se tedy, že tu zemní opevnění vskutku bylo.

Nálezy a zaměření vykopávek A. Friedla jsou uloženy v Zápaadočeském muzeu v Plzni v prehistorickém oddělení. Friedlovy zprávy o výzkumech ve Starém Plzenci publikované v Památkách archeologických (XXXII, 262 - 266, XXXIII, 371) se o sv. Blažeji a "Krabotovu" zmiňují jen okrajově a nálezořá zpráva z Friedlových výzkumů byla předána Zápaadočeskému muzeu v Plzni až po půlce století, v roce 1972. Moderní zhodnocení nálezů a situací zjištěných výzkumem u sv. Blažeje ve 20. letech tohoto věku skoleným archeologem by jistě zpřesnilo dosavadní poznatky o předpokládaném "hradu Krabotově". Nezbývá než doufat, že se ho na stránkách Hlásky dočkáme.

Prameny a literatura: Beneš, A. - Richter, M. 1976: Příspěvek k dějinám osídlení Starého Plzeňce. Tisíc let promlouvá k dnešku (Sborník Zápaadočeského muzea v Plzni, řada Historie I.), s. 67 - 75. Plzeň: Beran, J. 1947: Staroplzeňské kostely. Plzeň: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1, V/2 (edice); Černý, V. 1940: Staroplzeňský boj za právo. Časopis pro dějiny venkova XXVII, 1 - 26. Praha: Doubová, M. 1976: Archeologické výzkumy a nálezy na území Starého Plzeňce. o. Plzeň - jih. Tisíc let promlouvá k dnešku... s. 19 - 28. Plzeň: Dunder, J. 1845: Království české statisticky - polohipisně popsáné I. Praha: Pöhl, J. 1911: Kniha černá nebo smolná kr. svobodného města Rokycan z let 1573 - 1630. Rokycany: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II. (edice); Rodina, K. 1949 (rukopis): Poznámky ke knize Mons. dr. Josefa Berana. Staroplzeňské kostely. Plzeň; Turek, R. 1975: Význam Starého Plzeňce v časném středověku. Minulost Zápaadočeského kraje XII, s. 153 - 171. Plzeň; Zápaadočeské muzeum v Plzni, odd. starších dějin, fond HA, inv. č. 25340 - 47; Zápaadočeské muzeum v Plzni, odd. národopisu, místopisná kartotéka. hesla Koterov a Starý Plzeňec.

P. Rožmberský

Fotografie sídel v muzejních sbírkách

(pokračování)

Frydlant (Liberec): 15388-97 a 15376-87, 10x15, zámek, 15388, 10x15, zámecký vchod, 15389, 10x15, arkády, 15390-95, 10x15, zámecké pokoje, 15397, 10x15, krb. **Gutštejn** (Tachov): 4295-6, 9x9, hrad - partie v lese(?). **Hamrštejn** (Liberec): 15416-17, 10x15, hrad. **Helfenburk** (Strakonice): 3629-32, 12x16, hrad. **Hlavňovice** (Hlavňovice, Klatovy?): 3626, 12x16, zámek. **Hluboš** (Příbram): 14397-400, 9x12, zámek. **Hluboká** (České Budějovice): 638 a 14839, 13x18, zámek, 3262 a 2937-8 a 10851-3, 9x12, zámek, 14414-15, 9x12, zámecké schodiště, 14840, 13x18, lovecký zámček Ohrada, 10818, 6,5 x 9, zámek. **Horní Kralovice** (Benešov): 14640, 9x12, zámek. **Horomyslice** (Plzeň-sever): 87, 13x18, bývalá tvrz 1912. **Horšovský Týn** (Domažlice): 518-21, 13x18, zámek 1911, 7749 a 12719 a 12722, 9x12, zámek, 13064, 9x10 film, zámek. **Hradiště** (o. Blovice, Plzeň-jih): 969, 13x18, zámek cca 1900, 1195, 13x18, zámecká zahrada cca 1910, 1384, 13x18, portál cca 1910, 1197-8 a 1383 a 1200, 13x18, zámek cca 1910, 2254, 13x18, zámek. **Hrubá Skála** (Semily): 3613, 12x16, hrad. **Chanovice** (Klatovy): 1633 a 1212, 13x18, zámek cca 1900. **Cheb**: 10427, 8,5 x 16,5, hrad, 14095, 9x12, vnitřek hradu, 14097, 9x12, pohled od nádvoří, 14098, 9x12, románská okna, 14101, 9x12, hrad, 14102, 9x12, hradby, 14103, 9x12, pohled od paláce, 17038, 6x6 film, Černá věž 1963. **Chocenice** (Kocenice, Plzeň-jih), 1717-18, 13x18, zámek 1900. **Chotěšov** (Plzeň-jih): 692, 18x24, zámek cca 1890, 8631-2, 10x15, zámek. **Choustník** (Tábor): 3648, 12x16, hrad. **Chřibě** (Křice, Plzeň-sever): 1802-4, 13x18, zámek cca 1900. **Chudonice** (Klatovy): 1663-4, 13x18, Starý zámek cca 1900, 1666-7, 13x18, zámek Lázeň, 680, 13x18, zámek Lázeň, zahradní průčelí cca 1910. **Jáchymov** (Karlovy Vary): 1531-2, 10x15, rozhledna - hrad(?) 1923. **Ježovy** (Klatovy): 14450, 6x9, zámek. **Jindřichův Hradec**: 3374, 12x16, zámek, 14451, 6x9, kaple. **Kaceřov** (Plzeň-sever): 1676, 13x18, zámek cca 1900, 933 a 957-60, 9x12, zámek cca 1900, 284-5 a 313, 13x18, zámek 1911-12, 4843 a 8290-92 a 12719, 9x12, zámek, 10432, 8,5 x 16,5, zámek, 15272, 10x15, zámek, 303, 13x18, nádvoří 1911-12, 304, 13x18, ochoz 1911-12, 305, 13x18, jižní arkáda 1911-12, 306, 13x18, průčelí 1911-12, 307, 13x18, příkop 1911-12, 308, 13x18, po požáru 1911-12, 309-11, 13x18, nádvoří 1911-12, 312-3 a 316, 13x18, severní arkáda 1911-12, 314, 13x18, jižní arkáda 1911-12, 315, 13x18, ohradní zeď 1911-12, 317 a 320, 13x18, sál v 1. p. 1911-12, 318 a 326, 13x18, krb 1911-12, 319, 13x18, vřehní patro 1911-12, 321, 13x18, sál po požáru 1911-12, 322, 13x18, západní portál 1911-12, 323, 13x18, zbytky stropů 1911-12, 324, 13x18, kamenné ostění 1911-12, 325, 13x18, arkáda po požáru 1911-12, 633-4, 13x18, freska cca 1890, 2548, 13x18, dobový akvarel, 4843 a 8290, 9x12 film, zámek, 8291, 9x12 film, západní brána, 8292, 9x12 film, nádvoří, 9368, 6x9, zámek, 10432, 8,5 x 16,5, zámek, 12719, 9x12, nádvoří, 15272, 10x15, zmizelý krb. **Kamýk** (o. Osek, Rokycany): 10623, 9x12, zřícenina letohrádku 1912, 2017, 13x18, zřícenina letohrádku cca 1910. **Karlštejn** (Beroun): 2419 a 8788, 13x18, hrad, 3382-3, 12x16, hrad, 7308, 9x12, partie u věže, 7310, 9x12, hrad, 9338-9, 9x12 diapozitiv, hrad, 10433-4, 8,5 x 16,5, hrad 1908, 14616, 6x9, hrad, 17039, 6x6 film, hrad 1963, 11239 a 2936, 9x12, hrad. **Kokořín** (Mělník): 2934, 9x12, hrad. **Kost** (Jičín): 11238, 6,5 x 9, hrad. **Kostomlaty** (Teplice): 14144, 9x12, hrad. **Kozel** (o. Štáhlavy, Plzeň-jih): 436, 10x15, zámek, 10582, 9x12, zámek 1907, 9337, 9x9, část prehistorické sbírky, 17034/1-3, 6x6 film, nádvoří 1963, 1774, 13x18, zámek cca 1910. **Kozojedy** (?): 1774, 13x18, zámek cca 1910. **Krasíkov** (Tachov): 7905-9, 9x12, hrad. **Krašov** (Plzeň-sever): 2547, 10x15, staré vyobrazení hradu.

829-31, 10x15, hrad. 12444-5, 8x17 stereo, hrad 1919. 17042/1-2. 6x6 film, hrad 1964. **Kratice** (o.Plánice, Klatovy): 3975, 9x12, tvrz. **Křimice** (Plzeň-město): 1810, 13x18, zámek 1910. 255 a 260, 13x18, zámek 1913. 704, 18x24, zámek. 256, 13x18, zámecké průčelí 1913. 257, 13x18, socha sv. Jiří na nádvoří 1913. 258, 13x18, zahradní průčelí 1913. 261, 13x18, předdvorí 1913. 524, 13x18, sv. Jiří cca 1910. 525, 13x18, průhled zahradou 1913. 966, 9x12, zámek cca 1900. 446, 13x18, zámecká kaple cca 1890. 447 a 449, 13x18, sochy cca 1890. 450, 13x18, průčelí cca 1890. 451, 13x18, zahradní zeď cca 1890. 452 a 456, 13x18, sochy v zahradě. 453, 13x18, freska. 454, 13x18, kaple. 458, 13x18, zámecká zahrada. 702-3. 18x24, partie u zámku cca 1890. 704, rozměr neuveden, freska v kapli cca 1890. 705, 18x24, zámecká kaple cca 1890. 363, 13x18, zámecké schodiště cca 1890. 351, 9x12, zahradní portál. 352, 9x12, zahradní zeď. 3068-70, 13x18, zámek. 12100, 9x12, zámek 1905. **Křivoklát** (Rakovník): 3387, 12x16, hrad. 4186-9, 9x9, hrad. 17059/1-2, 6x6 film, hrad 1963. 14654, 6x9, hrad. **Kuks** (Trutnov): 14654, 6x9, zámek. **Kunratice** (Praha 4): 14657, 6x9, zámek. **Kutná Hora**: 3268 a 2936, 9x12, Vlašský dvůr cca 1910. 15621-8, 10x15, Vlašský dvůr. **Kynžvart** (Cheb): 3557-8, 13x18, půdorys zámku. **Landštejn** (Jindřichův Hradec): 461, 13x18, hrad - akvárel 1912. **Ledeč nad Sázavou** (Havlíčkův Brod): 752, 9x12, hrad cca 1910. **Libějovice** (Strakonice): 3670, 12x16, zámek. **Liblín** (Rokycany): 2417, 13x18, zámek cca 1900. **Libštejn** (Rokycany): 961-2, 9x12, hrad cca 1900. 837, 10x15, hrad. 838-9 a 2422, 13x18, hrad. 10439-40, 8,5 x 16,5, hrad 1913. 10734, 9x12, hrad 1918. 17035/1-2, 6x6 film, hrad 1964. **Lichnice** (Chrudim): 3366-8, 12x16, hrad. **Lipnice** (Havlíčkův Brod): 754-5, 9x12, hrad cca 1910. **Litice** (Plzeň-město): 175-6, 13x18, pohled z hradíště 1912. 177, 13x18, pohled z příkopu 1912. 567, 13x18, hrad 1911. 8294, 9x12, hrad podle Heberla. 7506, 8,5 x 17, pohled. 10568, 9x12, pohled z hradu 1906. 12367, 9x12, staré domy a hrad 1918. 12373, 9x12, hrad 1918. **Lnáře** (Strakonice): 1862-3, 13x18, zámek cca 1910. 362, rozměr neuveden, zámek 1911. **Lochovice** (Beroun): 1873, 13x18, zámek cca 1900. **Loket** (Sokolov): 10859 a 10863 a 14111 a 14113, 9x12, hrad. **Lopata** (Plzeň-jih): 941, 9x12, hrad cca 1910. 554 a 653, 13x18, brána cca 1890. 353, 9x12, brána. 630, 13x18, brána. 2924 a 10583, 9x12, brána 1907. 1601 a 2173 a 2184, 10x15, hrad. 2272-4, 13x18, pohled z mostu 1895. 3669, 12x16 diapositiv, hrad. 4202-5, 9x9, hrad. 9372, 9x9, brána. 17132, 9x18 stereo, brána. **Lovčice** (Klatovy): 4573-4, 9x12, zámek. **Lštěň** (Domažlice): 7821-2, 9x12, stará tvrz. **Luby** (Klatovy): 14661, 6x9, tvrz. **Lužany** (Plzeň-jih): 2340, 12x16,5, zámek. **Malesice** (Plzeň-sever): 1899-1901, 13x18, zámek cca 1910. 474, 13x18, interiér cca 1890. 969, 9x12, zámek. 699, 18x24, předstíh cca 1890. 496, 12x16, zámek. 10557, 9x12, zámek 1906. **Manětín** (Plzeň-sever): 1910-11, rozměr neuveden, zámek cca 1900. 1912, 12x16, zámek cca 1900. 354, 9x12, zámecká zahrada. 2674, 6,5 x 9, zámek. 14281, 9x12, zámek. **Mělník**: 2943, 9x12, zámek. **Merklín** (Plzeň-jih): 1922, 13x18, zámek cca 1910. **Milice** (?): 1294, 9x12, zámek 1928. **Mírošov** (Rokycany): 1277, 13x18, zámek cca 1910. 10865-6, 9x12, interiér. **Mladá Boleslav**: 14589, 6x9, hrad.

M. Novobilský

(pokračování)

Už jste četli...?

F. Kubů: **Štaufská ministerialita na Chebsku**, vydalo Chebské muzeum 1997, 127 stran včetně příloh. Touto prací jsme se konečně dočkali základního zpracování často opomíjeného tématu existence a činnosti vohburské a štaufské říšské ministeriality v našem nynějším západním pohraničí. Práce Františka Kubů je prvním českým objektivním zpracováním

této problematiky, neboť většina předchozích autorů se omezila jen na marné dokazování, zda Chebsko bylo původně slovanské (tedy české) či germánské (čili říšské) území. Tato takřka stoletá polemika byla po celé období podbarvována tehdejší neklidnou dobou a národnostními třenicemi. Nová kniha umožňuje badatelům základní orientaci v historii regionu od počátku jeho osídlování až do porážky ministeriální nobility ve střetu s městem Chebem a českým králem v období Karla IV. Autor se zabývá jejím vznikem, funkcí a vývojem. Vše objasňuje v kontextu fungování ministeriality v celé Říši. Rozebírá ministeriální osídlení Chebska a vytváření jeho správně-politické organizace. Sleduje pozvolný zánik ministeriality po vyměnění Štaufů a střet jejich zbytků s českým králem, který získal Chebsko do zástavy, a předem prohraný boj s městem Chebem o moc v oblasti. Dotýká se také vzniku města Chebu a pronikání některých původně ministeriálních rodů do městského patriciátu. Část knihy věnoval autor seznamu chebských ministeriálních rodů se základními informacemi o jejich vývoji, a stručné bibliografii. Knihu uzavírá mapová příloha a fotografie ministeriálních sídel. Knihu lze objednat v Chebském muzeu na adrese: Chebské muzeum, Františkánské nám. 12, 350 11 Cheb v ceně 150 Kč + 20 Kč za balné a poštovné.

V. Knoll

Sborník Chebského muzea. Vydalo Chebské muzeum 1996, náklad 300 výtisků, 90 stran formátu A4. Z obsahu: P. Šebesta: Archeologický výzkum chebského městského jádra. J. Úlovec: Po stopách zničených panských sídel ve Vokově u Chebu. Od příštího roku bude vydáván Sborník Chebska ve spolupráci Chebského muzea se SOKA v Chebu a městskými muzei chebského okresu. Na adresu Chebského muzea je možné zasílat honorované příspěvky, nejlépe po předchozí dohodě.

Jiří Úlovec: **Tvrz a zámek v Drslavicích na Klatovsku**. Muzejní a vlastivědná práce XXXV - Časopis Společnosti přátel starožitnosti CV, 1/1997, 1 - 16. Praha. Jiří Úlovec: **Tvrz a zámek v Tetražicích**. Minulostí Západočeského kraje XXXII, 1996, 19 - 52. Plzeň. Erudovaně zpracované dějiny a stavební vývoj dvou feudálních sídel na Klatovsku, doplněné plány, mapkami a vyobrazeními. Za zaslání publikace a separáty pro knihovnu děkujeme.

Redakce

Z hradů, zámků a tvrzí

Chvályhodný počin dokázala v loňském létě uskutečnit skupina mladých nadšenců v rámci aktivit pardubického Ekocentra Paleta. Prostor zříceniny hradu **Žumberka** (okr. Chrudim) studenti bez nároků na odměnu z rozhodující části vyčistili od náletové zeleně a provedli opravy nejvíce poškozených přízemních částí zdíva. Problémem (při finanční nákladnosti stavebního řešení) a úkolem do dalšího období zůstává zpevnění korun vysokých torz palácových zdí. Na celé akci se organizačně i materiálně spolupodílel Obecní úřad obce Žumberk a Okresní úřad v Chrudimi.

Po usilovném snažení a takřkajíc v hodině dvanácté se obecnímu zastupitelstvu v **Biskupicích** u Jevíčka (okr. Svitavy) podařilo prodat rozlehlý, značně však zehátralý barokní zámek v centru obce. Za částku 1,4 mil. Kč (bohužel realističtější) zámek loni na podzim získal seriózní soukromý vlastník z Blanenska. Čekají ho v prvé řadě neprodlené a nákladné investice do stavební záchrany a obnovy objektu plus revitalizace kdysi dendrologicky hodnotného zámeckého parku, a teprve poté bude moci přistoupit k realizaci svých ambiciózních plánů na kulturně umělecké a společenské využití areálu. Zdá se, že by po víc jak půl století úpadku mohly konečně nastat pro zámek světlejší časy. Pikantní a trpkou zkušeností pro obecní zastupitele do budoucna však zůstává, že (jak prozradil starosta obce) u devíti desetin předchozích zájemců o objekt byl posléze odhalen podvodný záměr.

z tisku P. Nisler

Z iniciativy nadace České hrady (jmenovitě člena správní rady nadace pana M. Trachty) se podařilo v celostátním tisku poukázat na případ bývalého vodního hradu upraveného na zámek v **Boru u Tachova**. Počátkem 90. let připadl objekt, užívaný do té doby jako internát, městu Boru, které jej prodalo spolkové společnosti. Ta se zavázala využít prostory jako hotel, ale nic se nedělo. Po dlouhotrvající nečinnosti a majetkových peripetiích se nakonec borský hrad opět dostal do majetku města. Neudržovaný objekt značně zchátral, nenechavci zde rabují použitelný materiál a borská radnice nemá finanční prostředky k zachování této významné památky. O hradu v Boru odvysílala šot i televize. Najde snaha nadace o upozornění na mnohdy nezvratné škody odezvu u kompetentních orgánů?

P. Rožmberský

Zprávy z klubu

Rada

Rada Klubu Augusta Sedláčka přeje všem členům KASU do nového roku, aby se jim splnila všechna jejich přání a aby prožili hodně radosti při bádání o hradech, zámcích a tvrzích i při čtení Hlázky.

Redakce Hlázky se omlouvá čtenářům za chyby v minulém čísle. Popiska k obrázku na str. 51 měla být pod obrázkem a nikoli uprostřed textu. V článku Feudální sídla v Tupadlech na str. 53 v pravém sloupci si na řádečce 26 opravte ..z nespáleného materiálu, tedy dřevěný, takto: ze spalného materiálu, tedy dřevěný. Kde se ve Zprávách z klubu mluví o příspěvcích a Hlásce, jde o příspěvky 1997 a Hlásku 1998. Redakce dále upozorňuje autory, aby v případě fotografií vybírali pokud možno ostré detaily (lépe černobílé). Také kresby a plánky je lepší zhotovovat výraznými liniemi, čísla či písmena do nich vpisovat dostatečně velká a počítat se zmenšováním obrázků. Nevyžádané rukopisy redakce nevrací.

Příspěvky do Hlázky jsou zařazovány do tisku v pořadí, jak je redakce obdržela. Někdy je nutné zbývajícím místem, kam se další článek v pořadí nevejde, vyplnit příspěvkem vhodné velikosti, který je k dispozici. Přednostně jsou zařazovány příspěvky aktuální či reagující na již vytištěné články.

Předsedové a pokladníci poboček zašlou do 10. března zprávu o činnosti za rok 1997 a zprávu o hospodaření za rok 1997 (v případě nutnosti bude pro Hlásku kráceno). Rada doufá, že tuto jedinou povinnost, kterou od funkcionářů poboček požaduje, pobočky zajistí.

Pobočka Plzeň

Členové pobočky, kteří do uzávěrky tohoto čísla (do 15. 12. 97) neuhradili členské příspěvky za minulý rok a předplatné Hlázky na rok 1988 tak urychleně učiní. Jinak dostali poslední Hlásku a na jarní schůzi budou z pobočky vyloučeni.

Na podzimní členské schůzi byli oficiálně přijati noví členové pobočky a navržen jarní jednodenní autobusový zájezd na Sušicko a Kašperskohorsko. Následovala poutavá přednáška pana Milana Novobilského o obléhání hradu Lopaty, kde byly postupně v 90. letech nalézány stopy po palebných pozicích v okolí hradu. Snaha zmapovat v terénu všechny dochované reliktky vyvrcholila v roce 1997 objevením tábora obléhatelů. Přednášku vyslechlo a nalezené předměty si prohlédlo 27 členů a hostů.

Přednáška byla vhodnou pozvánkou na podzimní vycházku, které přálo i počasí. Celkem se pod Lopatou sešlo 27 zájemců, i když došlo k omylu v avizovaném odjezdu vlaku, který již v tomto období nejel. Prošli jsme pod vedením pana Novobilského všechny terénní útvary zbylé po obléhání hradu od října 1432 do února 1433 a nad některými z nich se rozproudila diskuse. Vycházka pak byla ukončena na hradi skále, neboť plánovaná prohlídka štáhlavských tvrzí byla zamítnuta vzhledem ke srazu skál ve štáhlavcích. V náročném terénu posetém balvany nedošlo k žádnému úrazu, nepočítáme-li ztrátu částečné zubní protézy jednoho z účastníků.

Zmíněný zájezd se bude konat některou květnovou sobotu a je plánována návštěva tvrzí v Závlekově a Kašovicích, kostelního hradu v Petrovicích, tvrze v Hrádku, hradu Kašperku, kostelního hradu ve Strašíně, nedostavěného hradu u Strašína a hrádku Frymburku. Průvodcem by měl být znalec Sušicka ing. Anderle. Cena jednoho místa bude 120 Kč a je možné ji zaplatit pokladníkovi či jeho zástupcům. Termín zájezdu a místo a čas odjezdu autobusu budou upřesněny v dubnové Hlásce.

Pozor změna!!! Prostory v restauraci na Růžku, kde se dosud odbyvaly schůzky pobočky, se pro stále vzrůstající zájem členů staly nedostatečné. Na prosincové schůzce část návštěvníků musela stát. Další schůzky se tedy budou konat opět každou první středu v měsíci od 16. hod. v salónku restaurace "U námořníka" v 1. patře. Zmíněná restaurace se nalézá pod centrálním autobusovým nádražím.

Pobočka Zlín

25. 11. 97 se členové pobočky v počtu asi 20 osob zúčastnili schůzce, která se konala v prostorách přednáškového sálu zámku ve Zlíně. Po krátkém úvodu hodnotil pan M. Zikmund minulou sezónu, pokladník pan Z. Sadílek přednesl zprávu o stavu financí. Následovala příprava stěžejní akce na rok 1998 - pětidenního zájezdu do Polska pod názvem Architektura Řádu německých rytířů v Pobaltí a jiné architektonické památky Polska. Po diskusích jsme se shodli na následujícím: odjezd ze Zlína 5. 5. 1998 ve večerních hodinách, návrat 10. 5. v odpoledních hodinách. Program: klížácké hrady Kwidzyn, Radzyn Chelminski, Sztum, Malbork, Frombork, Paslek, Nidzica. Dále navštívíme místo bitvy u Grunwaldu r. 1410, poté budeme na programu královské a šlechtické hrady na jihu Polska: Checiny, Mirow, Bobolice, Olsztyn, Lipowice. Během roku budou podniknuty další jednodenní výlety za památkami. Dále bylo zvoleno organizační jádro pobočky ve složení: MU-Dr. J. Hoza předseda, PhDr. J. Kohoutek CSc., Zdeněk Sadílek pokladník, M. Zikmund a J. Pleva revizoři účtů.

V měsíci říjnu se členové pobočky účastnili zájezdu do severních Čech, kde navštívili množství skalních hradů - Pařez, Falkenštejn neboli Sokolí, dále loupežnický hrad Děvín, Sřetkov, Kamýk a mimo to shlédli skvosty přírodních útvarů - Labské pískovce, Jetřichovské skály, Pravčickou bránu, Panskou skálu u Kamenického Šenova, Pustý kostel. Počátkem listopadu se ještě pět členů vydalo automobilem na Slovensko, kde shlédli hrady Lietavu a Povážský hrad.

J. Hoza

Informace z ostatních poboček redakce do uzávěrky neobdržela

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní správou pošt v Plzni, č.j. P/7 - 1142; 17 - 158/92 ze dne 26. 10. 1992.

HLÁSKA, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. Cena 12 Kč.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. lednové dekádě 1998.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (zást. RNDr. J. Miler, ing. P. Mikota).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Františkánská 13, 301 35 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Magistrátu města Plzně. Registrováno pod značkou OK ÚmP 23/1991. 300 výtisků.